

Zdravotně
sociální fakulta
Faculty of Health
and Social Sciences

Jihočeská univerzita
v Českých Budějovicích
University of South Bohemia
in České Budějovice

Dobrovolnictví u jedinců s PAS z pohledu dobrovolníků

BAKALÁŘSKÁ PRÁCE

Studijní program: **SPECIÁLNÍ PEDAGOGIKA**

Autor: Mgr. et Mgr. Jana Nová

Vedoucí práce: Mgr. Bohdana Břízová, PhD.

České Budějovice 2019

Prohlášení

Prohlašuji, že svoji bakalářskou práci s názvem Dobrovolnictví u jedinců s PAS z pohledu dobrovolníků jsem vypracovala samostatně pouze s použitím pramenů v seznamu citované literatury.

Prohlašuji, že v souladu s § 47b zákona č. 111/1998 Sb. v platném znění souhlasím se zveřejněním své bakalářské práce, a to v nezkrácené podobě elektronickou cestou ve veřejně přístupné části databáze STAG provozované Jihočeskou univerzitou v Českých Budějovicích na jejích internetových stránkách, a to se zachováním mého autorského práva k odevzdanému textu této kvalifikační práce. Souhlasím dále s tím, aby toutéž elektronickou cestou byly v souladu s uvedeným ustanovením zákona č. 111/1998 Sb. zveřejněny posudky školitele a oponentů práce i záznam o průběhu a výsledku obhajoby bakalářské práce. Rovněž souhlasím s porovnáním textu mé bakalářské práce s databází kvalifikačních prací Theses.cz provozovanou Národním registrem vysokoškolských kvalifikačních prací a systémem na odhalování plagiátů.

V Českých Budějovicích dne 6.5.2019

.....

Jana Nová

Poděkování

Na tomto místě bych chtěla poděkovat vedoucí své bakalářské práce Mgr. Bohdaně Břízové, PhD. za její ochotu, odborné vedení, poskytování cenných rad a podnětů v průběhu zpracování práce. Dále bych ráda poděkovala všem informantkám, které byly ochotné se do výzkumu zapojit. Velký dík také patří mé rodině a přátelům, kteří mi byli oporou během celého studia.

Dobrovolnictví u jedinců s PAS z pohledu dobrovolníků

Abstrakt

Bakalářská práce se zabývá tématem dobrovolnictví u jedinců s PAS (poruchami autistického spektra) z pohledu dobrovolníků. Teoretická část práce pojednává o dobrovolnictví, historickém vývoji, typologii a jednotlivých oblastech dobrovolnictví. Další kapitoly jsou věnovány poruchám autistického spektra a podpoře rodin s dítětem s PAS. Dále je popsán management dobrovolnictví u jedinců s poruchami autistického spektra. Pozornost je věnována i významu dobrovolnictví životě dobrovolníka, motivům, přínosům, ale i negativním aspektům dobrovolnictví. V závěru je přiblížen význam dobrovolnictví v profesním životě a profesní orientaci.

Praktická část práce se zaměřuje na zkušenosti dobrovolníků s dobrovolnickou činností u jedinců s PAS a jejich přesah do osobního a profesního života. Kvalitativní výzkum byl proveden pomocí metody dotazování, konkrétně bylo provedeno 6 polostrukturovaných rozhovorů. Z výsledků výzkumu vyplývá, že výkon dobrovolnické činnosti u osob s poruchami autistického spektra přináší dobrovolníkům radost, mění pohled na jedince s touto diagnózou, přispívá k rozvoji osobnosti a změně životních hodnot aj. Závěry výzkumu dále ukazují, že získané zkušenosti a dovednosti dobrovolnice využívají především v průběhu studia na vysoké škole, ale i v zaměstnání. Výkon dobrovolnické činnosti u jedinců s PAS dokonce přiměl některé ze zúčastněných k zahájení studia speciální pedagogiky na vysoké škole.

Klíčová slova

Dobrovolnictví, dobrovolník, poruchy autistického spektra

Volunteering in individuals with ASD from the perspective of volunteers

Abstract

The bachelor thesis deals with the topic of volunteering in individuals with autism spectrum disorders from the perspective of volunteers. The theoretical part concerns with volunteering, historical development, typology and areas of volunteering. Next chapters are devoted to autism spectrum disorders and support of families with child with ASD (autism spectrum disorders). Furthermore, management of volunteering in individuals with autism spectrum disorders is discussed. Attention is also paid to the importance of volunteering to the volunteer's life, to motives, benefits but also to the negative aspects of volunteering. In conclusion, the importance of volunteering in professional life and professional orientation is explained.

The practical part of the thesis focuses on the experience of volunteers with volunteering in individuals with ASD and their overlap into personal and professional life. Qualitative research was conducted using the polling method, specifically six semi-structured interviews were performed. The results of the research show that volunteering in people with autism spectrum disorders brings pleasure to volunteers, changes the point of view of individuals with this diagnosis and contributes to the development of personality and change of life values etc. The findings of the research also show that they use the acquired experience and skills mainly during their studies at university and at work. The performance of volunteering in individuals with ASD even forced some of the participants to start special education at university.

Key words

Volunteering, volunteer, autism spectrum disorders

Obsah

ÚVOD.....	8
1 Dobrovolnictví.....	10
1.1 Historický vývoj dobrovolnictví v České republice.....	10
1.2 Typologie dobrovolnictví.....	12
1.3 Charakteristické oblasti dobrovolnictví	13
2 Poruchy autistického spektra	14
2.1 Charakteristické rysy PAS	14
2.2 Nespecifické rysy postižení.....	16
2.3 Klasifikace PAS	17
3 Podpora rodin s dítětem s PAS	20
4 Management dobrovolnictví u jedinců s PAS	23
4.1 Nábor a výběr dobrovolníků	23
4.2 Uzavírání kontraktů s dobrovolníky.....	23
4.3 Příprava na dobrovolnickou činnost.....	24
4.4 Role koordinátora dobrovolníků	25
4.5 Podpora dobrovolníků v průběhu dobrovolnické činnosti.....	25
4.6 Oceňování dobrovolníků.....	26
5 Význam dobrovolnictví v životě dobrovolníka.....	27
5.1 Motivy k výkonu dobrovolnictví	27
5.2 Přínosy dobrovolnictví	28
5.3 Negativní aspekty dobrovolnictví	28
6 Význam dobrovolnictví v profesním životě a profesní orientaci	30
7 Cíle práce a výzkumné otázky.....	31
8 Metodika výzkumu.....	32
8.1 Popis výzkumného nástroje.....	32

8.2	Výzkumný soubor	32
8.3	Realizace výzkumu	34
8.4	Analýza dat.....	34
8.5	Etika výzkumu	35
9	Výsledky výzkumu.....	36
10	Diskuze	47
ZÁVĚR		51
Seznam literatury a zdrojů		53
Seznam tabulek.....		60
Seznam příloh		61

ÚVOD

Dobrovolnictví je v lidské společnosti již tisíce let. V souvislosti s vývojem společnosti lze zaznamenat změny a inovační trendy i v oblasti dobrovolnictví (Frič, Pospíšilová, 2010). Dle Hladké (2008) vnáší dobrovolná činnosti do moderní společnosti sociální rozměr, na němž je její fungování životně závislé. Bez stabilního sociálního prostředí totiž ani ta nejvyspělejší společnost nemůže fungovat, míní autorka. Dobrovolnictví je proto jedním z nejvýznamnějších současných modernizačních trendů (Hladká, 2008).

V České republice zatím nejsou tyto změny a trendy v oblasti dobrovolnictví dostatečně prozkoumány. K dispozici jsou především kvantitativně zaměřené (mezinárodní) výzkumy zabývající se především rozsahem a intenzitou dobrovolnické činnosti (Frič, Pospíšilová, 2010). Specifika dobrovolnické práce u jednotlivých skupin lidí nejsou u nás dosud dostatečně zmapována, a proto se stále více stávají předmětem výzkumných záměrů. Mezi nimi se nachází i oblast dobrovolnické činnosti u jedinců s poruchami autistického spektra. Přestože se problematice poruch autistického spektra věnuje stále více pozornosti, zákonitosti výkonu dobrovolnické činnosti u těchto jedinců a příprava dobrovolníků nebyly blíže prozkoumány a popsány. Příprava dobrovolníků a jejich podpora nebývá v jednotlivých organizacích stejná. Setkala jsem se i s dobrovolníky, pro které byla příprava na výkon dobrovolnické činnosti u této skupiny jedinců z jejich pohledu nedostatečná, a zapojení do dobrovolnických aktivit pak pro ně bylo o to náročnější. Jak uvádí Hladká (2018), nedostatečná příprava a kvalita řízení může způsobit znechucení u dobrovolníků, až jejich ztrátu. Na to konto pak může na straně organizace vzniknout nedůvěra k práci s dobrovolníky. Dobrovolnictví přitom může být skvělou příležitostí pro ty, kteří zvažují určitý typ profesního zaměření, jelikož si zde mohou vyzkoušet daný typ práce, poznat danou organizaci a seznámit se s novými lidmi. Zároveň v nich může podnítit zájem o danou oblast či je dále nasměrovat. Dále bývá opomíjen i přesah zkušeností, které si dobrovolníci u jedinců z PAS z této činnosti odnáší ať už do osobního či profesního života.

V teoretické části práce bude nejprve představeno téma dobrovolnictví, včetně jeho historického vývoje. Dále bude objasněna typologie dobrovolnictví a jednotlivé oblasti dobrovolnictví, do kterých se mohou jedinci zapojovat. Následující kapitola pak bude věnována problematice poruch autistického spektra se zaměřením na charakteristické rysy těchto poruch a jejich klasifikaci. Zmíněné budou i možnosti podpory pro rodiny

s dětmi s PAS. V následující kapitole bude přiblížen management dobrovolnictví u jedinců s poruchami autistického spektra, prostor však bude věnován i motivům k výkonu dobrovolnické činnosti, ale i jejím přínosům a úskalím. Poslední kapitola bude zacílena na popsání významu dobrovolnictví v profesním životě a profesní orientaci.

Praktická část se bude věnovat zkušenostem dobrovolníků, které získali v rámci výkonu dobrovolnické činnosti u osob s poruchami autistického spektra, a jejich přesahu na studium a profesní orientaci či samotný výkon daného povolání. Sledovány budou i specifika výkonu dobrovolnické činnosti u jedinců s PAS, ale i samotná příprava a podpora dobrovolníků ze stran organizací.

1 Dobrovolnictví

Dobrovolnictvím chápeme činnost ve prospěch druhých osob, již si člověk vědomě a svobodně zvolil (Müllerová, 2011). Jedná se tedy o vědomé poskytování části svého času, energie a schopností na určitou činnost, která je jasně časově i obsahově vymezená a dobrovolník za její výkon neočekává odměnu, vysvětluje autorka. Tošner se Sozanskou (2006) vnímají dobrovolnictví jako přirozený projev občanské zralosti. Dle autorů poskytuje konkrétní pomoc těm, kdo ji potřebují, a současně dává dobrovolníkovi pocit smysluplnosti, je zdrojem nových zkušeností, dovedností a obohacení v oblasti mezilidských vztahů.

Dle Friče a Pospíšilové (2010) neexistuje jednotná obecně přijímaná definice dobrovolnictví, přesto v nich lze nalézt určité společné znaky. Dobrovolnictví je, jak uvádí Dekker, Halman (2003), nepovinné, neplacené, je uskutečňováno ve prospěch druhých lidí a jedná se o organizovanou činnost.

Pojem dobrovolník je složený ze dvou slov – dobro (je v každém člověku) a volit (volit si dobro v nás a v jiných, dobro, které nabízíme jiným a usilujeme o to ho objevovat v každém člověku) (Šul'ová, 2015). Za dobrovolníka považujeme člověka, který bez nároku na finanční odměnu poskytuje svůj čas, energii, vědomosti a dovednosti ostatním lidem či společnosti (Tošner, Sozanská, 2006). Češková (2013) však podotýká, že každý dobrovolník má právo se rozhodnout v jakém rozsahu a jakým způsobem chce pomáhat. V případě, že by byl ale ve své dobrovolnické činnosti nespokojený, má právo ji ukončit, ať už se jedná o časovou tíseň, neztotožnění se s cílovou skupinou, emoční vypětí či jiné osobní záležitosti, uvádí autorka.

1.1 Historický vývoj dobrovolnictví v České republice

Počátky dobrovolné činnosti jsou spojovány s církevními organizacemi a postupně se objevovala i v rámci spolků (Tošner, Sozanská, 2006). Největší rozvoj spolkové činnosti nastal, jak autoři uvádí, zejména v 19. století, kdy došlo ke vzniku celé řady vlasteneckých spolků. Další vývoj byl zaznamenán po vzniku samostatného Československa, hovoří se o „zlatém věku neziskového sektoru“ (Břízová, 2007). Později byl však zastaven nejprve okupací Německa a následně vytvořením socialistického státu (Tošner, Sozanská, 2006). S nástupem komunistů k moci byly snahy o svobodný rozvoj dobrovolných a zájmových organizací ukončeny a ty, které byly zachovány, pak byly

podřízeny komunistické straně, doplňují autoři. Dobrovolná práce tak ztrácela svoji podstatu, namísto toho se z ní stala vnucovaná aktivita bez špetky autenticity, říká Břízová (2007). Obrat nastal až v roce 1989, kdy došlo opětovnému rozmachu neziskového sektoru (Tošner, Sozanská, 2006).

V současné době můžeme podle Govaart et al. (2001) hovořit o pozitivním vývojovém trendu v oblasti dobrovolnictví, nicméně je zde stále ještě dostatek prostoru pro jeho rozšiřování. O zlepšení situace se u nás, stejně jako ve světě, snaží dobrovolnická centra věnující se propagaci, koordinaci, ale také zprostředkovávání příležitostí těm, kteří by měli o vykonávání dobrovolnické činnosti zájem (Matoušek, 2016).

V České republice se dobrovolnictví věnuje téměř 2 miliony lidí (29 % populace) nad 14 let, mezi členskými státy EU se tak řadí na osmé místo (Matulayová, 2016). Dobrovolnictví u nás upravuje zákon č. 198/2002 Sb., o dobrovolnické službě a o změně některých zákonů, v rámci něhož je dobrovolnictví definováno jako pomoc, kdy nedochází k uspokojování vlastních osobních zájmů, či vykonávání podnikatelské, výdělečné činnosti. K výkonu dobrovolnické služby se vztahují výhody a úlevy poskytované státem. Dobrovolník má např. smluvně zaručené postavení, je pojištěn proti škodám na zdraví a na majetku, organizace mu může hradit cestovní výdaje, případně i ubytování a stravu, při splnění zákonem stanovených podmínek mu může být státem hrazeno i zdravotní pojištění po dobu výkonu služby (Tým Národního informačního centra pro mládež, 2017). Dobrovolníkem se pak může dle tohoto zákona stát fyzická osoba starší 15 let, která s danou organizací podepisuje smlouvu o dobrovolnické činnosti v jedné z oblastí zmíněných v zákoně, jak uvádí Tým Národního informačního centra pro mládež (2017). Daný zákon se však vztahuje pouze na akreditované dobrovolnické projekty u Ministerstva vnitra (Hestia, 2013). Zákon o dobrovolnické službě tak upravuje pouze podmínky pro státem podporované dobrovolnictví dle specifických pravidel, nikoliv podmínky dobrovolné činnosti obecně (Tým Národního informačního centra pro mládež, 2017). V případě, že organizace nemá o podporu ze strany státu v akreditovaném režimu zájem, není nutné podmínky tohoto zákona splňovat, shrnuje Tým Národního informačního centra pro mládež (2017).

1.2 Typologie dobrovolnictví

Dobrovolnictví lze klasifikovat dle různých kritérií (Šul'ová, 2015). Pro účely této práce však budou uvedena pouze některá z nich. Dle Šul'ové (2015) nejčastěji rozlišujeme dobrovolnictví formální, kdy dobrovolník uzavírá smlouvu s organizací či s dobrovolnickým centrem, prochází zaškolením, supervizí a jeho činnost je plánovaná a systematicky vyhodnocovaná. V případě, že dobrovolník neuzavírá dobrovolnickou smlouvu a výkon jeho činnosti nepodléhá formálnímu řízení a kontrole, hovoříme o neformálním dobrovolnictví, vysvětluje autorka. Za neformální dobrovolnickou činnost lze tedy považovat jakoukoliv pomoc, která je poskytována přímo, nikoliv skrze formální organizace, ale lidmi, určená druhým mimo vlastní domácnost (Lee, Brudney, 2012). Podle Friče a Pospíšilové (2010) se u nás v České republice můžeme s neformálním dobrovolnictvím setkat nejčastěji v podobě aktivit sousedské výpomoci. Autoři navíc podotýkají, že velká většina odborné literatury a výzkumů se zaměřuje především na dobrovolnictví formální odehrávající se v kontextu organizace.

Dle časového vymezení rozlišujeme dobrovolné zapojení při jednorázových akcích (sbírkách, kampaních, benefičních koncertech aj.) pořádané jednou či vícekrát za rok (Tošner, Sozanská, 2006). Na těchto akcích lze navíc, jak uvádí autoři, získat i nové dobrovolníky a navázat spolupráce s příznivci organizace, kteří se mohou věnovat této činnosti pouze příležitostně. V tomto případě není potřeba činnost dobrovolníka příliš formalizovat, pomoc tak bývá dohodnuta zpravidla jen ústně (Břízová, 2007). Opakem je dlouhodobá dobrovolná pomoc, která probíhá opakovaně a pravidelně (např. každý týden tři hodiny v průběhu celého roku) (Tošner, Sozanská, 2006). S těmito dobrovolníky organizace sepisuje ve většině případů dohodu o spolupráci vymezující závazky, práva a povinnosti zúčastněných stran, vysvětlují autoři. Pokud se jedná o dlouhodobý dobrovolný závazek (několik měsíců i let) nazýváme ho dobrovolnou službou probíhající obvykle mimo vlastní zemi, jak uvádějí Tošner se Sozanskou (2006). Upozorňují však na to, že u této formy dobrovolnictví jsou kladeny zvýšené nároky na přípravu dobrovolníka na jeho misi zahrnující jak náklady na cestu, pobyt, tak i další výdaje jako je zdravotní a sociální pojištění apod., samozřejmostí je i její profesionální organizace.

1.3 Charakteristické oblasti dobrovolnictví

Dobrovolná činnost může být zacílena na jakoukoliv oblast společenského života (Šormová, Klégrová, 2006). Tošner se Sozanskou (2006) ve své knize uvádí přehled různých odvětví, ve kterých může dobrovolník působit. Dle autorů se jedná o ochránce životního prostředí (ekology), kteří vstupují do řešení celospolečenských problémů (např. problematika jaderný elektráren aj.). Oblast humanitárních organizací a organizací na ochranu lidských práv se naopak zabývá dobrovolnictvím ve válečných oblastech, ale podílí se i na národních akcích (např. přírodní katastrofy aj.), míní autoři. Zapojení dobrovolníků do sportovní a vzdělávací činnosti probíhá u nás zejména na poli mimoškolních volnočasových aktivit, atraktivní bývá i oblast kultury, kde se cílí zejména na ochranu a obnovu kulturních památek (Břízová, 2007). Zahraniční a dobrovolná služba zajišťuje vysílání dobrovolníků do zahraničí, kde se účastní letních „workcampů“, nebo zde absolvují dlouhodobé pobyty, uvádí Šul'ová (2015).

Dobrovolnictví je rovněž i vhodným nástrojem sociálního začleňování seniorů, matek na rodičovské dovolené, nezaměstnaných, osob se zdravotním postižením, obecně sociálně vyloučených osob (Müllerová, 2011). Dle Břízové (2007) se sociální a zdravotní oblast řadí mezi jednu z nepočtenějších jak ze strany využití dobrovolnické práce, tak z hlediska přebírání řady služeb, jež byly dříve poskytovány státem, nicméně v nedostatečné míře. Tato oblast se však, jak uvádí autorka, neobejde bez profesionálního managementu vzhledem k tomu, že jejich činnost zasahuje do sociálních a zdravotnických institucích, nejde tedy pouze o samotnou přípravu dobrovolníků, ale i přípravu organizace na přijetí dobrovolníků. Jak píše Tošner a Sozanská (2006), dobrovolník zde totiž může být považován za zdánlivě cizorodý prvek.

2 Poruchy autistického spektra

Poruchy autistického spektra se řadí mezi neurovývojová onemocnění na neurobiologickém podkladě, mají trvalý charakter a bývají považovány za jedny z nejtěžších poruch mentálního vývoje dětí (Hrdlička, 2014a). Jedinci s touto diagnózou nejsou schopni vyhodnocovat přijímané podněty stejným způsobem jako běžná populace (Čadilová et al., 2007). Pro výraz poruchy autistického spektra bývá v současné době zpravidla užívána zkratka PAS, nicméně k nejznámějším a nejpoužívanějším patří pojem autismus (Bazalová, 2011). Pro účely této práce bude jednotně užíván pojem poruchy autistického spektra neboli PAS.

Pojem pervazivní neboli všeprostupující poukazuje na zasažení všech psychických funkcí, které ovlivňují chování jedince a jeho možnosti socializace, vzdělávání aj. (Valenta, Müller, 2007). V rámci Mezinárodní klasifikace nemocí (MKN-10) jsou pervazivní vývojové poruchy charakterizovány *kvalitativním porušením reciproční sociální interakce na úrovni komunikace a omezeným, stereotypním a opakujícím se souborem zájmů a činností (MKN-10, 2018, s. 249).*

2.1 Charakteristické rysy PAS

V rámci diagnostiky hovoříme o tzv. triádě postižení či poškození, jež značí problémy ve třech základních oblastech – v oblasti sociální interakce a sociálního chování, v oblasti komunikace a představitosti (Thorová, 2006).

Komunikace

Podle Thorové (2006) jsou poruchy autistického spektra primárně úzce spjaté s poruchami komunikace, prvním signálem pro rodiče totiž bývá opoždění v oblasti řečového vývoje jejich dítěte. Přestože se narušení v komunikaci u jedinců s PAS různí, téměř polovina těchto osob si dle autorky není schopna osvojit řeč do té míry, aby ji mohla uplatňovat v rámci komunikace. *Jsou však děti s autismem, u nichž se vytvoří řeč i funkční slovní zásoba, které pochopí gramatická pravidla a podobně* (Beyer, Gammeltoft, 2006, s. 26). U těch, kteří si řeč osvojí, si lze obvykle všimnout určité abnormality buď v řeči samotné, či v komplexním řečovém vývoji jedince (Thorová, 2006). Dle Beyer a Gammeltoft (2006) jde především o problémy s dialogem a vzájemností, tedy pragmatické využití řeči. Tyto osoby se navíc obtížně orientují v neverbální komunikaci,

činí jim problémy určit z výrazu obličeje, gest nebo postoje těla, co si druzí myslí a co zamýšlí ve svém jednání (Thorová, 2006). Vermeulen (2006) označuje jedince s poruchami autistického spektra za „konkrétní“ lidi, jelikož pozorují jen to, co je konkrétní, viditelné a reálné. Chování osoby s autismem tak zpravidla nemusí být špatné samo o sobě, ale v určitém prostředí nebo kontextu může být považováno za nevhodné, což je projevem snížené schopnosti integrovat různé způsoby a techniky komunikace (Howlin, 2005).

Sociální interakce

Narušení v oblasti sociální interakce a sociálního chování odpovídá hloubce postižení daného jedince, nicméně dle Thorové (2006) platí, že v porovnání s mentálními schopnostmi je sociální intelekt vždy v hlubokém deficitu. Jak podotýká autorka, děti s PAS se snaží o chápání sociálního světa pomocí logického vztahu příčina-následek, což je značně náročné. Sociální chování se totiž neřídí kauzalitou, nýbrž lidskými záměry (Beyer, Gammeltoft, 2006). Sociálním dovednostem se tak děti s poruchami autistického spektra musí učit (Čadilová, Žampachová, 2008). Pokud tedy budeme očekávat, že děti s touto diagnózou čtou snadno naše nálady a chápou naše záměry, není se čemu divit, že vzniknou neshody v komunikaci (Breyer, Gammeltoft, 2006).

Thorová (2006) dále poukazuje na to, že sociální chování u jedinců s poruchami autistického spektra může mít dvě podoby. Někteří vyvíjí nepřiměřenou sociální aktivitu, snaží se navazovat sociální kontakt vždy a všude bez ohledu na sociální normy, druzí jsou naopak extrémně osamělí a každá snaha o sociální kontakt u nich zapříčiní negativní reakci a stažení do sebe, vysvětluje autorka. V průběhu vývoje se však tyto póly mohou střídát, kdy se z pasivního dítěte může stát jedinec aktivní, který bude aktivně vstupovat do sociální interakce nicméně s abnormalitami charakteristickými pro autistické chování (Thorová, 2006).

Představitost

Narušená schopnost představitosti je poslední oblastí triády (Thorová, 2006). Dle Breyer a Gammeltoft (2006) mnoho dětí s PAS ustrne na úrovni konkrétních a doslovných (téměř fotografických) zážitků, kdy vnímají věci tak, jak jsou, tzn. přísně realisticky a nevnímají tak to, co symbolizují. Thorová (2006) uvádí, že narušená schopnost imitace a symbolického myšlení pak vede k tomu, že u dítěte nedochází k rozvoji hry. Podle

autorky vyhledává dítě s PAS předvídatelnost v činnostech, z toho důvodu se často upíná na jednoduché stereotypní činnosti (od roztáčení předmětů, houpání, házení, bouchání až po třídění, řazení, seskupování předmětů podle určitého klíče). V některých případech se mohou objevovat i pohybové stereotypy jako např. kývání, točení do kola, bouchání do hlavy aj., doplňuje autorka. Oproti intaktním vrstevníkům se však liší vyšší mírou zaujetí, lpěním, stereotypií a četností opakování, funkční hra zpravidla chybí, typické bývá nestandardní zacházení s různými předměty a hračkami, výjimkou nebývají ani velmi specifické zájmy (Thorová, 2006).

2.2 Nespecifické rysy postižení

Mimo výše popsanou triádu symptomů lze u některých osob s poruchami autistického spektra pozorovat i symptomy nespecifické (Thorová, 2006). Dle autorky může jít o percepční projevy či zvláštnosti v motorickém vývoji.

Vosmik s Bělohlávkovou (2010) hovoří o narušení v oblasti motorické koordinace, která znesnadňuje pohyb v prostoru, běh i chůzi samotnou. Typická je nesouhra ramen a nohou, pohyby tak bývají křečovité, těžkopádné a pomalé, vysvětlují autoři.

Charakteristickým znakem u jedinců s PAS bývá i hypersenzitivita. Typická bývá přecitlivělost na některé zvuky, barvy, dotyky nebo bolesti díky odlišnému zpracování smyslových podnětů (Vágnerová, 2012). Dle autorky totiž tito jedinci preferují jiné smyslové kvality při poznávání světa než jejich vrstevníci – vlivem nedostatečné komplexně zaměřené pozornosti totiž dochází k selekci a diferenciaci podnětů. Rimland (in Attwood, 2005) však upozorňuje na to, že intenzita hypersenzitivity se liší, přičemž nejčastěji jde o přecitlivělost na zvuky či taktilní podněty. Jelínková (2010) uvádí, že typické jsou i preference v oblasti čichu a chuti, které se mohou promítat do způsobu stravování, další nápadnosti lze pozorovat i v oblasti vnímání bolesti a snížení citlivosti vůči teplu.

Děti s poruchami autistického spektra také projevují zvláště v raném věku jen velmi omezenou škálu emocí, někteří dokonce neprojevují emoce vůbec (Thorová, 2006). Působící podněty tak většina z nich rozlišuje dle libosti pouze na příjemné a nepříjemné, vysvětluje autorka. Charakteristická bývá i afektivní labilita a nízká frustrační tolerance (schopnost snášet nepříjemné podněty), díky které může jedinec s PAS reagovat i na banální běžné situace emočním výbuchem (Thorová, 2006).

Thorová (2006) popisuje rovněž i narušení v oblasti adaptability (schopnosti přizpůsobovat se změnám) a problémové chování (agrese i autoagrese, destruktivní činnost, afektivní záchvaty, aj.).

2.3 Klasifikace PAS

V následující kapitole budou představeny vybrané poruchy autistického spektra.

Dětský autismus

Dětský autismus představuje podle Thorové (2006) jádro poruch autistického spektra a může nabývat dvou pólů, od mírné formy až po těžkou, přičemž stěžejním kritériem při určování dané diagnózy je zasažení všech oblastí diagnostické triády. Autorka však podotýká, že není vyloučena přítomnost dalších dysfunkcí projevující se odlišným, někdy až bizarním chováním. Jak uvádí Hrdlička (2014b), dětský autismus se nejvíce projevuje mezi 3.-5. rokem života dítěte, zejména ve vztahu k rodičům a ostatním při započatí školní docházky.

Atypický autismus

Thorová (2006) uvádí, že diagnóza atypického autismu zastřešuje tu část lidské populace, u které hovoříme o autistických rysech či sklonech, nicméně v jádru jde o značně heterogenní diagnostickou jednotku. Atypický autismus se od ostatních druhů poruch liší svým nástupem až po třetím roce života dítěte a nenaplněním všech třech složek z triády oblastí, výrazné odchylky je tak možné pozorovat jen ve dvou z nich (Hrdlička, 2014c). Přestože nejsou jasně stanoveny hranice, ani klinický obraz dané poruchy, charakteristickým znakem jsou potíže v navazování vztahů s vrstevníky, neobvyklá přecitlivělost na specifické vnější podněty, v porovnání s klasickým autismem jsou však sociální dovednosti méně zasaženy (Volkmar in Thorová, 2006).

Aspergerův syndrom

Preißmann (2010) spatřuje největší problém lidí s Aspergerovým syndromem v narušené oblasti sociálního chování a interakce, která se projevuje v rámci navazování užších vztahů s ostatními, ale i při chápání či užívání nonverbální komunikace. U jedinců s tímto syndromem převládají obtíže s chápáním společenských pravidel, chybí dostatek empatie a někteří nejeví zájem o kontakt se svými vrstevníky, objasňuje autor. Ti, kteří o navázání

kontaktu stojí, pak obvykle nedokáže do kontaktu vstoupit nebo volí nevhodný způsob (Vosmik, Bělohávková, 2010). Nápadnosti lze rovněž pozorovat i v řeči, kdy se u dětí s Aspergerovým syndromem zpravidla objevuje mechanická, šroubovitá až formální řeč kopírující výrazy dospělých, učí se mluvit jakoby z paměti (Thorová, 2006). Dle autorky mívají často i zúžený okruh zájmů, v důsledku toho se tak obtížně zapojují do kolektivu vrstevníků. Thorová (2006) tyto obtíže souhrnně označuje jako sociální dyslexii.

Jiná dezintegrační porucha v dětství

Jiná dezintegrační porucha v dětství zpočátku začíná počátečním obdobím normálního a nenápadného vývoje trvající zpravidla do dvou let života dítěte, s nástupem třetího až čtvrtého roku pak obvykle dochází k rychlé progresivní ztrátě již dříve získaných dovedností, zejména řeči (Hrdlička, 2014c). Dle Thorové (2006) se k výše zmíněným projevům přidružuje i nástup emoční lability, záchvaty vzteku, agresivita, problémy se spánkem, hyperaktivita, dyskoordinace komplexních pohybů (neobratná je zvláště chůze).

Jiné pervazivní vývojové poruchy

Thorová (2006) uvádí, že pro danou kategorii nejsou jasně stanovená diagnostická kritéria – v praxi sem řadíme děti s narušenou kvalitou komunikace, sociální interakce a hry, samotná míra narušení však neodpovídá diagnóze autismu nebo atypického autismu. Autorka ale upozorňuje na to, že některé z dílčích oblastí triády však mohou být v normě či se jí alespoň blížit. Dále sem spadá i skupina dětí s výrazně narušenou oblastí představitosti, děti se schyzotypními a schizoidními rysy, pro které je nevyhovující diagnostika konkrétní poruchy autistického spektra (Thorová, 2006).

Rettův syndrom

Rettův syndrom představuje těžké neurologické postižení vyskytující se výhradně u dívek (Hrdlička, 2014c). Syndrom má dle autorů pervazivní charakter, zasahuje jak somatické, tak motorické i psychické funkce. Až do 5. měsíce bývá vývoj dítěte zcela či téměř normální, poté dojde ke ztrátě řeči, manuálních dovedností a celkově se zpomalí růst hlavy, vysvětlují autoři. Charakteristické jsou i kroutivé, svíravé nebo tleskavé pohyby, postupně pak dochází i ke změnám postavení páteře, rozvíjí se skolióza či kyfoskolióza, přítomné mohou být i obtíže s dýcháním, zejména v bdělém stavu (Hrdlička, 2014c).

Thorová (2006) upozorňuje i na zvýšený výskyt epilepsie (kolem 80%). V porovnání s dětským autismem tak bývá klinický obraz závažnější a prognóza horší (Lewis, 2007).

3 Podpora rodin s dítětem s PAS

Rodiny s dítětem s poruchou autistického spektra obecně zažívají vyšší stres v porovnání s rodinami s běžně se vyvíjejícími dětmi, proto je zde potřeba zajistit jim náležitou podporu (Russa et al., 2015). Jak uvádí Jelínková (2008) zajištění péče pro rodiny s dítětem s postižením by mělo být v kompetenci státu, a to na takové úrovni, aby si rodina mohla zachovat svůj životní standard. Podle Matouška (2012) mají rodiče na výběr buď z organizací služeb sociální péče zřizovaných státem, krajem, okresními úřady či obcemi, nebo z nestátních neziskových organizací, církevních účelových zařízení, nadací a nadačních fondů.

Sociální služby usilují o podporu klienta v různých životních situacích, celkové zlepšení kvality jeho života a zároveň se snaží o nejvyšší možnou míru začlenění do společnosti (Gulová, 2011).

V rámci nich je rodičům nabízeno **poradenství**, které svým uživatelům poskytuje informace o jejich právech a povinnostech, současně jim má nastínit různá řešení jejich situace a pomáhat jim v jejich naplnění (Jelínková, 2008). Aktuálně je poradenská služba poskytována převážně ze stran neziskového sektoru, dodává autorka.

Nezastupitelné místo má v péči o děti s PAS i **raná péče** zajišťující včasnou intervenci od útlého dětství (0 – 7 let), která je klíčová pro další rozvoj dítěte (Bazalová, 2014). Autorka uvádí, že hlavním cílem rané péče je snaha předcházet, eliminovat či zmírňovat důsledky postižení a poskytnout dítěti a jeho rodičům prostředky pro budoucí zařazení těchto jedinců do intaktní společnosti. V rámci této terénní služby je uskutečňována jak depistážní činnost, tak poradenství zaměřené na aktuální problémy rodiny (Bazalová, 2014). Pomoc a podpora je přitom poskytována zejména pečujícím osobám, doplňuje autorka. Podle ní však není poskytování služeb rané péče dostatečně vyřešené, jelikož je resorty sociálních služeb, školství i zdravotnictví poskytují pouze v omezené míře. Raná péče je tak především v režii neziskových organizací – středisek rané péče, uvádí autorka.

Od zahájení školní docházky až do dospělosti je pak možné využívat široké nabídky **sociálně aktivizačních služeb** (Vosmik, Bělohávková, 2010). Dle autorů se jedná o nácviky běžných činností pro samostatný život (sebeobsluha, organizace času aj.), nácviky komunikace a spolupráce (individuální a skupinové nácviky sociální

dovedností). Klienti navíc mohou využít i speciálně pedagogických služeb či různé terapie, jako příklad autoři uvádějí terapii problémového chování.

Mezi hojně využívanou službu patří i **respitní péče**, která může mít hned několik podob (Kozlová, 2005). Podle autorky může být poskytována jak doma, v přirozeném prostředí klienta, tak mimo domov formou náhradní rodiny či v kolektivu. Smyslem respitní péče je realizace volnočasových aktivit v podobě zájmových kroužků, víkendových výletů či prázdninových vícedenních pobytů (letní tábory), shrnuje autorka.

Vezmeme-li v úvahu, že do volby a uplatňování volnočasových aktivit se promítají všechny tři oblasti triády autistické poruchy, je zřejmé, že budou mít tito jedinci problém v oblasti trávení volného času a volba přiměřených aktivit bude jiná než u vrstevníků těchto dětí (Čadilová, Žampachová, 2008). Jak uvádí Gillberg a Peeters (1998), jedinci s poruchami autistického spektra si nedokáží svůj volný čas zorganizovat a naplánovat kvůli problémům s nápodobou, fantazií a kreativitou. Obtížně si vybírají z nabízených aktivit, cítí se špatně v nestrukturovaném prostředí a problémy mají i s pochopením a respektováním pravidel hry (Čadilová, Žampachová, 2008). Většina jedinců tedy potřebuje v tomto ohledu pomoc buď od rodičů nebo dalších lidí. Pokud však rodiče či ostatní rodinní příslušníci nemohou dennodenně pomáhat, vyhledávají pomoc jinde (Šenčíková, 2013).

Často tak využívají pomoci **dobrovolníků** či **osobních asistentů**. Můžeme se však setkat s tím, že jsou dané formy pomoci laickou veřejností zaměňovány a lidé, kteří se věnují dětem s PAS dobrovolně, jsou označováni za asistenty (Šenčíková, 2013). Podle Uzlové (2010) představuje osobní asistence komplex služeb, jejichž cílem je pomoci jedincům se zdravotním postižením zvládnout za podpory osobního asistenta ty úkony, které by, kdyby mohli, zvládli sám. Osobní asistentce se řídí zákonem č. 108/2006 Sb., o sociálních službách a zařazuje ji resort Ministerstva práce a sociálních věcí. Výkon osobní asistence je vázán smluvně, kdy nejdůležitějším bodem je zachování důstojnosti a lidských práv člověka, dodává Uzlová (2010). Osobní asistent je, jak uvádí autorka, fyzická osoba zaměstnaná u organizace poskytující sociální služby. Na rozdíl od dobrovolníků však musí mít asistenti alespoň minimální povědomí o problematice dané cílové skupiny, o metodách nácviků a technikách předcházení a zvládnání problémových situací (např. agresivní projevy klientů), vysvětluje autorka. Za to, že se klientům věnují, pak dostávají peníze, na rozdíl od dobrovolníků, kteří tráví s klienty svůj volný čas bez nároků na

finanční odměnu (Uzlová, 2010). Tošner se Sozanskou (2006) zdůrazňují, že jakmile se někomu vyplácí odměna, třebaže je nízká, nelze již hovořit o dobrovolnictví.

Obě formy pomoci by však měl pojit společný cíl – naučit jedince s poruchou, co možná nejvíce s ohledem na jeho možnosti, zapojit se do života společnosti, získat maximální možnou míru samostatnosti, a tím zlepšit kvalitu jeho života a potažmo celé rodiny, zmiňuje Uzlová (2010). Pelikánová (in Tomiczková, 2005) navíc dodává, že se děti s PAS chovají jinak v cizím prostředí a s cizími osobami. Asistenti či dobrovolníci proto často mohou lépe zvládnout zlozvyky a návyky dítěte, mají lepší pozorovací schopnosti, mohou lépe vyhovět potřebám dítěte a porozumět jeho těžkostem, zmiňuje autorka. Podle Pelikánové (in Tomiczková, 2005) jim také mnohdy tolerují věci, které by se jejich rodičům nelíbily. Hlavním předpokladem pro práci s jedinci s PAS však je podle studie Laghi et al. (2018) přítomnost empatie a prosociálního chování.

4 Management dobrovolnictví u jedinců s PAS

K tomu, aby si organizace dobrovolníka udržela, je potřeba jasně formulovaný program práce s dobrovolníky, který bude naplňovat jejich očekávání (Wilson, 2000). Jak uvádí Frič a Pospíšilová (2010), dobrý dobrovolnický program by měl zahrnovat metodiku pro výběr, výcvik, supervizi a evaluaci.

4.1 Nábor a výběr dobrovolníků

Získávání neboli nábor dobrovolníků by měl podle Matouška (2016) probíhat jak pomocí propagačních návštěv institucí, kde se potencionální dobrovolníci nacházejí, tak i skrze mediální kampaně, do kterých mohou být eventuálně zapojeny i známé osobnosti. Účinné bývá přímé oslovování studentů středních či vysokých škol, vyhotovení letáků, plakátů či propagace dobrovolnické organizace a její činnosti v médiích, přičemž za nejefektivnější bývá považována kombinace hned několika forem (Tošner, Sozanská, 2006).

Následné osobní setkání se zájemcem o dobrovolnickou činnosti považuje Zaplatílková (in Novotný, Stará et al., 2002) za nezbytnou, jelikož umožňuje koordinátorovi a dobrovolníkovi vyjasnit si vzájemné představy a očekávání. Dle autorky je dobrovolník v průběhu setkání seznámen jak s obecnými informacemi o dobrovolnickém programu, jeho cílech a organizaci obecně, tak se svými právy a povinnostmi, které se k výkonu dobrovolnické činnosti vážou.

4.2 Uzavírání kontraktů s dobrovolníky

S dobrovolníky jsou pak uzavírány smlouvy, samotná podoba však závisí na míře a charakteru dobrovolné činnosti (Tošner, Sozanská, 2006). Jednou z variant je forma písemné smlouvy, někteří však uzavírají s danou organizací pouze smlouvu ústní, vysvětlují autoři. Dle nich *vždy budou existovat dobrovolníci, kteří bez jakékoli smlouvy, pouze na základě ústního příslibu, budou poctivě a pravidelně pomáhat* (Tošner, Sozanská, 2006, s. 93).

Každá smlouva by, jak uvádí autoři, měla zahrnovat popis činnosti, kterou bude dobrovolník vykonávat a alespoň přibližné vymezení doby a místa výkonu činnosti. Zmínka by zde měla být i o tom, že za výkon dobrovolnické činnosti nenáleží dobrovolníkovi žádná odměna vyjma úhrady nákladů (Tošner, Sozanská, 2006). Navíc

může obsahovat i ustanovení o mlčenlivosti, dále pak soupis práv a povinností dobrovolníka (Kodex dobrovolníka), podotýkají autoři. Zmíněno by mělo být např. i právo na supervizi a další pomoc při provádění dobrovolnické činnosti, včetně zajištění pojištění pro případ odpovědnosti za případné škody (ICOS Český Krumlov, o.s., 2011). V případě, že se jedná o akreditovaný program podle zákona o dobrovolnické službě (zákon č. 198/2002 Sb.), smlouva odpovídá zákonu.

4.3 Příprava na dobrovolnickou činnost

U přípravy dobrovolníků obecně platí, že délka výcviku se odvíjí od typu vykonávané dobrovolnické činnosti (rozmezí hodin, dnů až týdnů) (Tošner, Sozanská, 2006). Příprava dobrovolníků bývá ve většině případů dle autorů rozdělena do dvou složek – obecně dobrovolnickou a speciální.

V obecné části přípravy se potencionální dobrovolníci dozví o svých možnostech, o závazcích a případných omezeních (Břízová, 2018). Dále se seznámí se samotnou organizací, s jejím posláním, cíli a strukturou, ujasní si svoji roli, práva a povinnosti, uvádí autorka. V neposlední řadě je jim představen koordinátor, případně jiná kontaktní osoba, na kterou se mohou obrátit, kdykoliv bude potřeba (Břízová, 2018). V odborné části je jim, jak uvádí Tošner se Sozanskou (2006), přiblížena konkrétní činnost, kterou budou vykonávat. Podle Matouška (2012) však nestačí jen teoreticky vysvětlit, v čem bude spočívat práce budoucích dobrovolníků, ale je potřeba jim i předvést požadovaný způsob práce. V praxi se v průběhu přípravy dobrovolníků osvědčuje zařazení modelových situací, se kterými se mohou běžně setkat, a tím posílit jejich schopnost tyto situace zvládat, říká autor. Dále podotýká, že je třeba věnovat pozornost i předpokládaným kritickým situacím a pro tyto případy pak nacvičit konkrétní postupy. Holá (2018) však uvádí, že si rodiče dítěte často vyškolí dobrovolníka sami, jelikož je každé dítě s autismem jiné a samotní rodiče o něm vědí nejvíce.

V rámci výcviku je prostor věnován i motivaci dobrovolníků, jejich očekávání, ale i obavám (Břízová, 2018). Nezbytnou součástí přípravy je také posouzení ze strany psychologů pro případné vyloučení patologických motivů a rysů osobnosti budoucího dobrovolníka (Břízová, Koubová, 2008). Dle Tošnera a Sozanské (2006) dává dobře připravený výcvik dobrovolníkovi pocit jistoty a vědomí toho, k čemu se zavával, zpravidla také jeho motivaci prohloubí a získá reálnější podobu. Zároveň bychom

prostřednictvím výcviku měli předcházet nereálným očekáváním a budoucím nedorozuměním mezi dobrovolníkem, zaměstnanci organizace a klienty, podotýkají autoři.

4.4 Role koordinátora dobrovolníků

Jednou z klíčových postav v tomto procesu je koordinátor dobrovolníků, který zodpovídá za výběr dobrovolníků, jejich výcvik a následný výběr vhodných činností pro konkrétního dobrovolníka, celkově se tak podílí na zapojení dobrovolníků do chodu dané organizace (Tošner, Sozanská, 2006). Dle autorů má však nezastupitelnou funkci i při vedení dobrovolníků a hodnocení jejich činnosti v organizaci. Dobrovolníci se na něj mohou obrátit i v případě, pokud by se vyskytly určité nejasnosti či problémy související s výkonem dobrovolnické činnosti, míní autoři. Navíc funguje také jako mezičlánek v rámci komunikace mezi dobrovolníky, zaměstnanci, vedením a přítomnými klienty (Tošner, Sozanská, 2006). Podle Břízové (2018) by měl však každý koordinátor usilovat o to, aby neztrácel s dobrovolníky především lidský kontakt a zároveň podněcovat jejich chuť podílet se na něčem novém, zajímavém, což je pro leckteré dobrovolníky stěžejní motivací.

4.5 Podpora dobrovolníků v průběhu dobrovolnické činnosti

Důležitým bodem při práci dobrovolníka s klientem je zajištění podpory nejenom na začátku činnosti, ale i v jejím průběhu (Brumovská, Seidlová Málková, 2010). Po celou dobu působení dobrovolníka by tak měl být koordinátor v pravidelném kontaktu a zajímat se o to, zda dobrovolník něco nepotřebuje, tvrdí autorky.

U dobrovolnických programů dostávají dobrovolníci prostor řešit své nejasnosti, problémy, obavy a dilemata týkající se jeho působení v programu nejčastěji v rámci supervize (Brumovská, Seidlová Málková, 2010). Pojem supervize byl původně vykládán jako „dohlížení“ či kontrola, v současné době však mluvíme o supervizi jako o „nadhledu“ (Břízová, 2007). Autorka ji definuje jako komunikaci dobrovolníka, respektive skupiny dobrovolníků se supervizorem v neohrožujícím prostředí, jež umožní dobrovolníkům probírat svoje postoje a pocity vyplývající z jejich činnosti, a současně chrání zájem klienta před případnými nevhodnými aktivitami dobrovolníka. Dle Brumovské a Seidlové Málkové (2010) má supervize několik základních funkcí: kontrolní, preventivní, intervenční, podpůrnou. Prvně hlídá spokojenost všech stran

(dobrovolníka, klienta, koordinátora a ostatních účastníků programu), dále sleduje kvalitu a efektivitu jeho práce. Také má možnost, v případě, že by se vyskytl určitý problém ve vztahu dobrovolník – klient, odborně zasáhnout a v neposlední řadě má dobrovolníkovi zajistit odbornou podporu, poskytnout mu zpětnou vazbu a vhodně ho motivovat, uvádí autorky.

Břizová (2007) rozlišuje tři základní typy supervize, kdy může jít o setkání dobrovolníka s koordinátorem či o individuální supervizi, kde se dobrovolník obrací již na supervizora (kontaktovat ho může přímo či prostřednictvím koordinátora). Na individuální supervizi je dle autorky prostor pro řešení složitějších problémů, případně i vlastní osobní psychologické problematiky, jež by se mohla negativně podepsat na jejich vztahu s klientem. Třetím a zároveň nejrozšířenějším typem je supervize skupinová (10 – 15 členů), která se ve velké většině dobrovolnických programů koná minimálně jednou měsíčně, přičemž účast je pro dobrovolníky povinná, zdůrazňuje autorka. Supervizní skupinu vždy vede supervizor ve spolupráci s koordinátorem, a oproti předchozím typům se zde navíc pracuje i se skupinovou dynamikou, vysvětluje autorka. Hawkins a Shoet (2016) dále hovoří o tzv. autosupervizi, která může podle nich doplnit výše zmíněné. Vybudováním zdravého supervizora v sobě by mělo umožnit hodnotit si výsledky své práce, pochybovat o uplatňovaných způsobech práce, což může být dle autorů náročné, ale současně i velmi přínosné.

4.6 Oceňování dobrovolníků

Tošner se Sozanskou (2006) se domnívají, že každý dobrovolník by měl být určitým způsobem oceněn, a to i přesto, že o ocenění nestojí. Hladká (2008) říká, že každý dobrovolník má vždy nějaký důvod, proč danou činnost dělá a je si vědom odměny, která mu za ni náleží, přičemž upozorňuje na fakt, že to, že odměna není materiální, nic neznamená. Dobrovolník obdrží odměnu, i kdyby ji nechtěl (např. v podobě uznání od druhých), podotýká autorka. Nemusí se tedy jednat o velká gesta, odměnou pro dobrovolníka může být i prosté „děkuji“ či poděkování ve formě společného setkání dobrovolníků s vedením organizace, která může být vhodnou příležitostí pro předání ocenění a symbolické odměny, uvádí Tošner se Sozanskou (2006). Pochvala či odměna motivuje dobrovolníky k další práci, k jejímu zkvalitnění, může zvednout jejich sebevědomí a celkově je utvrdit v tom, že ve svém volném čase dělají správnou a užitečnou činnost, zmiňují autoři.

5 Význam dobrovolnictví v životě dobrovolníka

Frič s Pospíšilovou (2010) poukazují na závislost dobrovolnictví na životní dráze. Zájem lidí o dobrovolnictví se podle nich zvyšuje a klesá v souvislosti s tím, v jaké fázi života se nacházejí. Dle Musicka a Wilsona (2008) se dobrovolnictví v USA těší největší oblibě mezi dospívajícími, což je dáno především tím, že školy, církve a jiné organizace podporují nebo někdy dokonce vyhledávají mladé dobrovolníky. V České republice patří k neaktivnějším a nejpočetnějším dobrovolníkům v sociální oblasti zejména mladé ženy, studentky (Frič, Pospíšilová, 2010).

Mladí lidé jsou často k výkonu dobrovolnické činnosti podle závěrů studie Keeter et al. (in Musick, Wilson, 2008) vedeni svými rodiči, mnohdy je tak dobrovolnictví předáváno z generace na generaci. Jak uvádí Law a Shek (2009) podpora rodiny, důvěra a její nápodoba, stejně tak jako škola a vrstevníci pozitivně ovlivňují zájem o dobrovolnictví a jeho vykonávání.

5.1 *Motivy k výkonu dobrovolnictví*

Černochová et al. (2016) uvádí, že mezi studenty patří k nejčastějším motivům pomoc druhým lidem, a stejně tak i touha rozvíjet svoji osobnost a pracovní zkušenosti. O kariérním vývoji jako jednom z motivů k výkonu dobrovolnictví hovoří i Šul'ová (2015). Dle autorky se dobrovolník snaží o navázání kontaktů s lidmi, získání zkušeností v dané oblasti, jež mohou být prospěšné při hledání zaměstnání. Výkon dobrovolnické činnosti tak přináší oboustrannou výhodnost, kdy dobrovolník může pomoci ostatním a současně tím rozvíjí i sebe a své schopnosti (Černochová et al., 2016). Dle Novotného (2003) přivádí mladé lidi k výkonu této činnosti také zvědavost, získávání nových informací a touha poznat nové lidi. U některých z nich se však objevuje i potřeba získat osvědčení o dobrovolnické činnosti, které by mohli uplatnit při studiu na školách sociálního zaměření (Kropáčková, 2003). Dobrovolník si dle Šul'ové (2015) může také prostřednictvím těchto aktivit zvyšovat i pocit vlastní hodnoty. Jedním z dalších motivů, o kterém se však příliš nemluví, může být i zisk určitého ocenění, které se člověku v rodině či vrstevnické skupině nedostává v dostatečné míře (Šik, 2004).

5.2 *Přínosy dobrovolnictví*

Už v roce 1999 Wilson a Musick upozorňovali na to, že dobrovolnictví má pozitivní vliv na zdraví jedince (Wilson, Musick, 1999). Autoři hovořili o zlepšení psychické a potažmo i fyzického zdraví. Za odvádění dobrovolnické činnosti získávají jedinci pocit satisfakce, užitečnosti, podílí se také na celkovém zlepšení sebehodnocení, což přispívá i ke snížení nespokojenosti, úzkostných a depresivních stavů, objasňují autoři. To potvrzuje i studie Meier, Stutzer (2008), jejíž výsledky ukazují, že jedinci vykonávající dobrovolnickou činnost jsou obecně spokojenější se svým životem v porovnání s těmi, kteří se pomocí druhým vyhýbají. K celkové psychické pohodě pak také přispívá i aspekt sociálního kontaktu druhými (Segal, Robinson, 2018).

Dobrovolnictví tedy obecně vede k naplnění biologických, psychických, sociálních, ale i spirituálních potřeb a celkově přispívá k rozvoji vlastního potenciálu (Šul'ová, 2015). Konkrétně se dle autorky jedná o rozvoj sociálních, komunikačních, intelektuálních, praktických, organizačních kompetencí aj. Ty mohou pak mohou zajistit i lepší uplatnění na trhu práce či kariérní růst, dodává Šulová (2015). Brozmanová Gregorová et al. (2009) rovněž dávají dobrovolnictví do souvislosti s odborným a osobnostním rozvojem dobrovolníka. Dle nich je dobrovolník v průběhu své činnosti často konfrontován se společenskými problémy a výzvami, s jinými životními podmínkami nebo způsobem života, což přispívá k posílení sebedůvěry, přináší nové podněty do života. Dobrovolníci tím ale získávají i pocit důležitosti, smysluplnosti a hodnoty vlastní práce, věnovaného úsilí a času, dodávají autoři.

Dobrovolnictví může být i dobrým zdrojem sebepoznání, kde je možné odhalit jak své přednosti, tak i nedostatky (Šul'ová, 2015). V případě dobrovolnictví u dětí s PAS to platí dvojnásobně, říká Holá (2018). *S autistickými dětmi musíte skutečně být, naladit se na ně, vypnout své myšlení. Tyto děti scanují naše emoce, takže jsou jako zrcadla* (Holá, 2018). Věnování se dobrovolnické činnosti však může v konečném důsledku vést i ke změně hodnot, názoru či vztahu k cílové skupině, a tím ovlivňovat i své okolí, zmiňuje autorka.

5.3 *Negativní aspekty dobrovolnictví*

Dobrovolnictví s sebou může nést, jak uvádí Šul'ová (2015), i určitá negativa. Někteří dobrovolníci zmiňují, že věnování se dobrovolnické činnosti znamená i ztrátu volného času, zejména v případě, kdy jde o aktivitu, která je příliš nebaví. Problém může nastat

zejména tam, kde dobrovolník dává přednost dobrovolnictví před vlastní rodinou, upozorňuje autorka. Jedinec může podle autorky rovněž zanedbávat i své studijní povinnosti či zaměstnání. Vzhledem k tomu, že se jedná o neplacenou aktivitu, dobrovolník pomyslně přichází i o peníze, které by si mohl v čase, který investuje do dobrovolnické činnosti, vydělat jinde (Šul'ová, 2015).

Dobrovolníci se také mohou setkat i s nepochopením ostatních lidí či nevděčností samotných klientů, míní autorka. Celková absence pozitivních výsledků při výkonu dobrovolnické činnosti pak může vést až ke ztrátě smyslu a potažmo i ztrátě zájmu o tuto činnost, v konečném důsledku to může vést až k fyzickému i psychickému vyčerpání, říká Šul'ová (2015). Tento stav se odborně nazývá syndrom vyhoření, který Skarupská (2010) popisuje jako přítomnost pocitů zklamání, hořkosti při hodnocení minulosti, ztrátu zájmu o svou práci i o osobní rozvoj, spokojení se s každodenním stereotypem ve snaze přežít. Typická je emoční oploštělost, redukce tvořivosti, iniciativy, spontaneity a převaha negativních pocitů jako je hostilita, která může vyústit až v depresi, zmiňuje autorka. Křivohlavý (1998) říká, že vyhoření se týká všech lidí, kteří byli pro něco nadšeni, pro něco hořeli, někoho milovali a nyní cítí, že jim jejich nadšení ubývá, že pro to již tolik nehoří, že jejich láska uvadá a cítí se vyčerpaní. Dle Michalíka (2011) jsou nejvíce ohroženou skupinou pracovníci v pomáhajících profesích, kteří přichází každý den do kontaktu s klienty. Se syndromem vyhoření se však můžeme setkat i u dobrovolníků a to tehdy, pokud je jedinec ponořený do dané činnosti natolik, že mu po určité době již nepřijde důležitá, příliš se v ní neangažuje a na nějaký čas chce mít od ní klid (Šul'ová, 2015).

6 Význam dobrovolnictví v profesním životě a profesní orientaci

Profesní orientace představuje proces utváření a rozvíjení reálného profesního cíle a perspektivy mladého člověka, vlastností a schopností významných při procesu volby povolání, jeho vykonávání (Průcha et al., 2009).

Podle Šul'ové (2015) může dobrovolnická činnost napomáhat při hledání budoucího povolání. Dobrovolník má totiž možnost si jejím prostřednictvím uvědomit, jakým směrem by se chtěl ve svém profesním životě ubírat a čemu by se naopak věnovat nechtěl, uvádí autorka. Díky tomu si pak může lépe vybrat i vhodnou vysokou školu, dobrovolnictví pak také zvyšuje šance uplatnit se na trhu práce, umožňuje získat nové kontakty, které mohou být užitečné při hledání zaměstnání, popisuje Šul'ová (2015). Jak autorka uvádí, někteří lidé se dokonce mohou stát zaměstnanci organizace, kde jako dobrovolníci působili.

Významem dobrovolnictví v rámci profesní orientace, potažmo v profesním životě, se zabývala i Hladká (2008). Ta poukazuje na získávání nových zkušeností, schopností, které pak mohou být využité při studiu či v zaměstnání, dobrovolníci rovněž získávají i nové kontakty, rozvíjí si sebedůvěru, kreativitu aj. Dobrovolnická činnost se tedy obecně podílí na rozvoji profesních kompetencí, které Tureckiová (2004) vymezuje jako soubor schopností, znalostí, dovedností, životních i profesních zkušeností sloužící k efektivnímu zvládnutí pracovních funkcí vztahující se k dané pracovní pozici.

V případě, že jedinec zvažuje i určitý typ profesního zaměření, je dobrovolnictví také dobrou příležitostí pro vyzkoušení si daného typu práce, ale i seznámení s lidmi z daného odvětví, říká Hladká (2008). Navíc podotýká, že taková pracovní zkušenost pak může hrát nemalou roli i při výběrovém řízení.

7 Cíle práce a výzkumné otázky

Cílem předkládané bakalářské práce je zmapovat zkušenosti dobrovolníků s dobrovolnickou činností u jedinců s PAS a jejich přesah do studia (případně volby studijního oboru), profesní orientace a výkonu povolání. Pozornost bude cílena nejen na specifika výkonu dobrovolnické činnosti u osob s poruchami autistického spektra, ale i na přípravu dobrovolníků a jejich podporu během dobrovolnických aktivit ze strany organizace.

Na základě výše uvedeného cíle byly stanoveny následující výzkumné otázky:

VO1: Jaké jsou zkušenosti dobrovolníků s výkonem dobrovolnické činnosti u jedinců s PAS?

VO2: Jakým způsobem se promítá vykonávání dobrovolnické činnosti do volby studijního oboru (na VŠ) či profesní orientace dobrovolníka?

8 Metodika výzkumu

8.1 Popis výzkumného nástroje

S ohledem na povahu daného tématu byl zvolen kvalitativní přístup k výzkumu, který dovoluje jít dle Švaříčka a Šed'ové (2014) do hloubky, prozkoumat a orientovat se v určitém široce definovaném jevu a získat o něm maximální množství informací. Jak uvádí Miovský (2006), uplatnění kvalitativního výzkumu je vhodné zejména tam, kde cílíme na popis, analýzu a následnou interpretaci nekvantifikované nebo nekvantifikovatelné vlastnosti zkoumaných jevů. Nespornou výhodou tohoto typu výzkumu je pak, jak uvádí Hendl (2016), především jeho pružnost, kdy výzkumník může v případě potřeby doplňovat či různě modifikovat výzkumné otázky. Díky tomu je však zatížen i vysokou mírou subjektivity, není možné ho opakovat a jeho výsledky zobecnit, míní autor.

Sběr dat proběhl za využití metody dotazování. Podle Ferjenčíka (2010) nám tato metoda umožňuje získat více informací o názorech, záměrech, přáních, ale i o tom, jak daný člověk porozuměl konkrétní situaci. Pro účely předkládané práce byla zvolena technika polostrukturovaného rozhovoru, která je realizována, jak uvádí Hendl (2016), na základě předem připraveného seznamu otázek (scénář rozhovoru – viz Příloha 1). Navíc nám umožňuje pokládat doplňující otázky, díky kterým lze zajistit vyšší přesnost a výtěžnost ve srovnání s běžným plně strukturovaným rozhovorem, říká Miovský (2006).

Před samotným sběrem dat byl realizován pilotní rozhovor, kde se některé z otázek ukázaly jako nadbytečné, a proto byly vyřazeny. Další rozhovory pak byly prováděny dle upraveného seznamu otázek. Celkem bylo provedeno 6 rozhovorů s dobrovolníky.

8.2 Výzkumný soubor

Při výběru informantů byla uplatněna strategie prostého záměrného výběru vyznačující se cíleným vyhledáváním potencionálních účastníků dle určitých, předem stanovených kritérií (Miovský, 2006). Zmíněný způsob získávání výzkumného vzorku je vhodný tehdy, pokud nehledáme příliš velký soubor a osoby vyhovující daným kritériím jsou poměrně snadno dostupní, uvádí autor.

Základní soubor tvořili dobrovolníci zapojení do formálního dobrovolnictví, kteří se věnují jedincům s PAS, přičemž potenciální účastníci výzkumu byli vybíráni na základě jednoho kritéria – délky výkonu dobrovolnické činnosti minimálně 1 rok.

O spolupráci na výzkumu bylo požádáno celkem 8 dobrovolníků, k rozhovoru svolilo 6 z nich. Výzkumný soubor tvořily studentky či pracující ženy ve věku 22 – 33 let. Dané informantky se účastní letních táborů, respitních pobytů, jednorázových akcí a rovněž se věnují i asistenci.

Popis výzkumného souboru je shrnut v následující tabulce.

Tabulka 1: Identifikační údaje o informantech

Informant	věk	dosažené vzdělání	studijní obor	povolání	dobrovolnická činnost	délka praxe
A	26	VŠ (Mgr.)	PSYCH-VKZ, SP	učitelka MŠ	letní tábory, jednorázové akce, asistence (individuální nácviky)	10 let
B	22	SŠ	SP	student	letní tábory, jednorázové akce, osobní asistence	7 let
C	23	VŠ (Bc.)	SP	student	letní tábory, jednorázové akce, osobní asistence, respitní víkendové pobyty	3 roky
D	33	VŠ (Mgr.)	RPB, SP	sociální pracovník	jednorázové akce	6 let
E	23	SŠ	SP	student	asistence (individuální nácviky)	2 roky
F	27	VŠ (Mgr.)	PSYCH, SP	psycholog	letní tábory, osobní asistence, respitní pobyty	10 let

Zdroj: vlastní výzkum, 2019.

Vysvětlivky: VŠ – vysoká škola; SŠ – střední škola; Mgr. – magisterské vzdělání; Bc. – bakalářské vzdělání; PSYCH – Psychologie; PSYCH-VKZ – Učitelství psychologie a výchovy ke zdraví; RPB – Rehabilitační - psychosociální péče o postižené děti, dospělé a seniory; SP – Speciální pedagogika

8.3 Realizace výzkumu

Výzkum probíhal v průběhu února a března 2019. Potencionální účastníky výzkumu jsem požádala o spolupráci osobně či skrze sociální sítě. S účastí ve výzkumu nakonec souhlasilo 6 oslovených dobrovolnic, které splňovaly stanovené kritérium. Každou z nich jsem pak telefonicky kontaktovala pro domluvení schůzky, v rámci které měl rozhovor proběhnout. Většina rozhovorů byla realizována v kavárně, pouze dva z nich se konaly v domácnosti žen. Před započítáním každého rozhovoru byly všechny komunikační partnerky seznámeny s cílem výzkumu a jeho průběhem. Následně byly ujistěny o zachování důvěrnosti. Poté byly požádány o svolení s nahráváním rozhovoru na diktafon a o podepsání informovaného souhlasu (vzor viz Příloha 2) s účastí na výzkumu. Délka rozhovoru se zpravidla pohybovala v rozmezí 20 – 40 min. V závěru byla všem respondentkám nabídnuta možnost zaslání výsledků výzkumu e-mailem. Zvukové záznamy byly poté doslovně přepsány pro další práci s daty.

8.4 Analýza dat

V prvním kroku byla provedena doslovná transkripce audiozáznamu všech rozhovorů. U vzniklého textu pak byla provedena redukce prvního řádu, kdy je vzniklý text následně očištěn od výrazů, které nenesou žádnou další informaci, vynechány jsou ty části vět, které nepřinášejí určitou identifikovatelnou explicitně vyjádřenou informaci (tzv. slovní vata) (Miovský, 2006). Tato technika je dle Miovského (2006) vhodná zejména tam, kde nejsou předmětem zájmu dílčí projevy mluveného slova, ale obsah.

Pro práci s daty byla zvolena technika otevřeného kódování. Podle Švaříčka a Šed'ové (2014) jde o proces, při němž jsou údaje rozebírány, konceptualizovány a složeny novým způsobem. Nejprve se analyzovaný text rozdělil na jednotky (slova, sekvence slov, věta, odstavec), přičemž je potřeba počítat s tím, že hranice některých významných jednotek se mohou překrývat, upozorňují autoři. Každé jednotce byl pak přidělen výstižný kód, resp. jméno či označení, jak popisují Švaříček s Šed'ovou (2014). V souladu s tím, co doporučuje Miovský (2006), byly vzniklé kódy v další fázi shromážděny do jednotlivých skupin (kategorií). Autor považuje kategorizaci dat za druhou fázi otevřeného kódování.

8.5 *Etika výzkumu*

Miovský (2006) uvádí, že by měl každý výzkumník dbát na respektování soukromí účastníků výzkumu ve smyslu zachování jejich anonymity a rovněž by jim měl zajistit i emoční a psychické bezpečí. Všechny informantky proto byly před zapojením do výzkumu ubezpečeny o tom, že nebudou uvedena žádná data, která by mohla čtenáři napomoci při jejich identifikaci. Z toho důvodu budou použita fiktivní jména. Dále byly upozorněny na to, že sdělené odpovědi (potažmo i zvukový záznam) budou použité výhradně pro účely tohoto výzkumu. Podle Hendla (2016) je dalším důležitým předpokladem pro zapojení do výzkumu získání informovaného souhlasu od všech účastníků (v případě nezletilých osob je nutný souhlas zákonného zástupce). Před zahájením každého rozhovoru tedy byly všechny zúčastněné ženy požádány o jeho podepsání (vzor informovaného souhlasu viz Příloha 2). Každý účastník má rovněž právo, jak uvádí Hendl (2016), na odstoupení z výzkumu, na což byly všechny na začátku upozorněny. Nakonec byla všem komunikačním partnerkám v souladu s tím, co uvádí Miovský(2006), nabídnuta možnost zaslání výsledků výzkumu v elektronické podobě.

9 Výsledky výzkumu

V následující kapitole budou představeny jednotlivé kategorie vytvořené pomocí seskupování vzniklých kódů. Celkem vzniklo 10 kategorií, které budou pro přehlednost prezentovány v tabulkách, každá z nich pak bude podrobně popsána.

Tabulka 2: Význam dobrovolnictví

Informant	pomoc druhým	smysl života	emoce	zábava
A	X	X	X	
B	X			
C				X
D	X		X	X
E	X			X
F		X	X	

Zdroj: Vlastní výzkum, 2019.

Tabulka 2 ukazuje, jak informantky chápou dobrovolnictví, resp. co pro ně znamená.

Z výzkumu vyplývá, že zúčastněné ženy nahlíží na dobrovolnictví ze dvou různých úhlů pohledu. Některé vnímají dobrovolnictví jako nezištnou a bezplatnou pomoc druhým osobám, pro jiné představuje dobrovolnická činnost radost a zábavu. „*Dělat něco pro někoho druhého, aniž bych za to něco dostávala, a zároveň je to činnosti, která mě baví*“, odpověděla dobrovolnice C. Dobrovolnice A a F si již nedokáží život bez dobrovolnictví představit, považují ho za nezbytnou součást a smysl života.

Tabulka 3: Impulz k zapojení do dobrovolnické činnosti

Informant	rodiče	SŠ	VŠ	osvědčení
A	X			
B		X		
C			X	
D			X	
E				X
F			X	

Zdroj: Vlastní výzkum, 2019.

Tabulka 3 shrnuje okolnosti vedoucí k zapojení komunikačních partnerek do dobrovolnické činnosti.

Z odpovědí informantek je patrné, že nejvýznamnějším impulzem, který přiměl několik z nich k zapojení do dobrovolnických aktivit, bylo představení jednotlivých organizací a jejich dobrovolnické činnosti v rámci studia na vysoké škole. Komunikační partnerka C se konkrétně zúčastnila přednášky jedné z neziskových organizací, která studenty seznámila s jejich dobrovolnickým programem. Žena F uvedla, že se v rámci přednášky o autismu během bakalářského studia dozvěděla o organizaci věnující se jedincům s PAS a sama ji pak aktivně oslovila. *„Na ní jsem se pak dozvěděla, že existují týdenní tábory pro děti s autismem, tak jsem si vzala kontakt na vedoucí organizace a začala má cesta dobrovolnictví...“* Další z žen se dozvěděla o dobrovolnictví prostřednictvím informačního letáčku na nástěnce školy. *„Prvotně jsem se dostala k dobrovolnictví při vysoké škole, kdy jsem s kamarádkami viděla na nástěnce nábor a prostě jsme se tam šly podívat,“* sděluje informantka D. Výjimkou je komunikační partnerka B, která započala svoji dobrovolnickou „kariéru“, v porovnání s ostatními informantkami, o něco dříve. Říká: *„Nikdy jsem nad tím nepřemýšlela, přišlo to spontánně, když jsme se šli se školou podívat do jedné organizace“*.

Účastnice výzkumu A byla k pomoci druhým a dobrovolnictví vedená již od dětství ze strany svého otce. Uvádí: *„Od mala jsem s tatškou jezdila na letní tábory, kam jsem pak jezdila jako praktikantka bez nároku na odměnu. Díky tatínkovi jsem se zapojovala do nejrůznějších benefičních akcí jako dobrovolník, takže právě tatínek mě k dobrovolnictví přivedl.“*

Zbylou účastnici výzkumu vedl k zapojení do dobrovolnictví ještě jiný důvod. Skrze výkon dobrovolnické činnosti chtěla získat osvědčení, které by mohlo v budoucnu, jak sama doufá, přispět k lepšímu uplatnění na trhu práce.

Tabulka 4: Cesta k dobrovolnictví u PAS

Informant	VŠ - náборы	studijní praxe	kamarádi	osobní setkání s jedincem s PAS	zájem o problematiku PAS
A		X			
B		X		X	
C		X		X	
D			X	X	
E		X			
F	X			X	X

Zdroj: Vlastní výzkum, 2019.

Tabulka 4 předkládá události, které vedly zúčastněné ženy k zapojení do dobrovolnické činnosti u jedinců s PAS.

Z výzkumu je patrné, že velkou část přimělo k tomu stát se dobrovolnicí u dané skupiny lidí absolvování povinné praxe v rámci studia na vysoké škole. „*Nejprve jsem plnila povinnou praxi, kdy jsem jela na tábor a potom jsem se zapojovala do dobrovolnických aktivit,*“ uvádí informantka E.

Pro některé z nich bylo stejně tak klíčové i osobní setkání s dítětem s autismem. Komunikační partnerka D vypráví o tom, jak se poprvé setkala s chlapcem s autismem během toho, když byla dobrovolníkem v rámci canisterapie. Nicméně větší zkušenost s dobrovolnictvím u jedinců s PAS pak získala díky své kamarádce, která pracuje v organizace věnující se této cílové skupině. Informantka B se rozhodla o zapojení do dobrovolnických aktivit rovněž na základě osobní zkušenosti, a to konkrétně s dívkou s Rettovým syndromem. Říká: „*K jedincům s PAS jsem se dostala postupně. Druhý rok dobrovolnění jsem na letním táboře dostala do péče dívku s Rettovým syndromem, to byla obrovská zkušenost. Při vybírání prázdninové praxe ve škole jsem se pak na to konto rozhodla, že zkusím tábor jenom pro děti s autismem a jezdím doted.*“

Tabulka 5: Příprava na výkon dobrovolnické činnosti u jedinců s PAS

Informant	výcvik	schůzka s koordinátorem
A		X
B	X	
C	X	
D		X
E		X
F		X

Zdroj: Vlastní výzkum, 2019.

Tabulka 5 zobrazuje způsoby přípravy na výkon dobrovolnické činnosti u zúčastněných žen.

Z výpovědí informantek vyplývá, že byly jakožto budoucí dobrovolnice připravovány ze strany organizace dvěma různými způsoby. U většiny z nich šlo o osobní schůzku s koordinátorkou dobrovolníků, kde jim byly předány základní informace jak o dobrovolnické činnosti, tak o přiděleném klientovi. Účastnice E navíc zmiňovala, že byla seznámena i s dobrovolnickou smlouvou.

Pro informantku F ale nebyly sdělené informace dostačující. „*Určitě mi scházely věčné informace o mém klientovi... Jako byla jsem na úvodním setkání ohledně tábora, kde jsem dostala nějaké základní informace, ale ty nedopovídaly skutečnosti.*“ Informantka A se pak cítila nedostatečně teoreticky, ale i prakticky vybavená v otázce agrese jedinců s PAS. Říká: „*Chyběla mi tam příprava na možné agresivní chování ze strany klientů, třeba abychom si to mohli vyzkoušet jakoby nanečisto, prostě vědět, co v takových situacích dělat.*“

Zbylé ženy měly naopak možnost absolvovat výcvik dobrovolníků v rámci organizací, které se věnují nejenom jedincům s PAS, ale např. i jiným osobám s mentálním a kombinovaným postižením. Jedna z nich hodnotila víkendový výcvik velmi pozitivně a dle její výpovědi jí při výcviku nic nechybělo. I pro informantku B byl absolvovaný výcvik v mnoha směrech obohacující, nicméně uvedla: „*Možná bych ale potřebovala větší prohloubení informací ohledně postižení jednotlivých klientů, například co je Rettův syndrom jsem se dozvěděla až po vlastní zkušenosti s dívkou, kterou jsem měla na táboře.*“

Tabulka 6: Podpora dobrovolníků ze strany organizace

Informant	supervize	konzultace s koordinátorem	vzdělávání	setkávání dobrovolníků	úhrada nákladů spojených s dobrovolnictvím
A		X	X	X	X
B	X	X			
C	X		X		X
D	X	X			
E			X	X	X
F	X	X	X		

Zdroj: Vlastní výzkum, 2019.

Tabulka 6 shrnuje jakých forem podpory se daným dobrovolnicím ze strany organizace dostává v průběhu výkonu dobrovolnické činnosti u jedinců s PAS.

Z výzkumu vyplývá, že všem komunikačním partnerkám organizace nabízí hned několik různých možností podpory. Nejčastěji bývá zúčastněným ženám nabízena skupinová supervize, která probíhá zpravidla v rámci dané organizace. Stejně tak se mohou v případě potřeby obrátit i na koordinátorku dobrovolníků. Některé ženy mohou využít dokonce obě zmíněné varianty. Zapojené dobrovolnice rovněž uváděly, že jim zastřešující organizace pravidelně nabízí i vzdělávací kurzy a odborně zaměřené semináře, kde si mohou rozšiřovat své znalosti, ale i praktické dovednosti. Informantka A má mimo jiné možnost zapůjčit si i odbornou literaturu. Několika z nich organizace hradí i výlohy spojené s výkonem dobrovolnické činnosti. „*Proplácí mi jízdné, zajistí nějaké občerstvení a tak...*“ uvádí dobrovolnice A. Komunikační partnerky C a E kvitují i úhradu či slevu vstupného.

V rámci organizace se některé ženy setkávají i s jinou, než odbornou či materiální pomocí. „*Pro mě jsou i velkou podporou ostatní dobrovolníci, když si po akci sedneme, koordinátorka nám objedná pizzu, a my si můžeme povídat, sdílet své zážitky s ostatními,*“ tvrdí informantka A. Účastnice E se ráda účastní kulturních či sportovních akcí a víkendových teambuildingů, které organizace pořádá.

Tabulka 7: Přínosy dobrovolnické činnosti u jedinců s PAS

Informant	pozitivní emoce	změna život. hodnot	sebepoznání	přátelství	změna pohledu na jedince s PAS	změna pohledu na dobrovolnictví	osobní rozvoj
A	X	X					X
B	X	X	X	X			X
C		X		X	X		X
D	X						
E						X	X
F		X					X

Zdroj: Vlastní výzkum, 2019.

Tabulka 7 ukazuje, co informantkám přináší výkon dobrovolnické činnosti u jedinců s PAS a jaký na ně má vliv.

Dobrovolnická činnost u jedinců s PAS přináší všem zúčastněným více pozitiv než negativ. Nezištné věnování volného času této cílové skupině změnilo mnohé ze zúčastněných žen hned v několika ohledech. Mnoho komunikačních partnerek vnímá jako jeden z hlavních benefitů dobrovolnictví rozvoj vlastní osobnosti ve smyslu získání cenných zkušeností a osvojení si různých dovedností. „*Určitě nespočet zkušeností, nikdy jsem se toho nenaučila tolik jako při práci s autisty,*“ sděluje žena B. Informantka E vidí přínosy dobrovolnické činnosti u této skupiny jedinců takto: „*Že se stále učím něco nového, každý jedinec s PAS je jiný a jinak se k němu přistupuje.*“ Zapojení do dobrovolnických aktivit rovněž přispělo u mnohých komunikačních partnerek ke změně osobnostních vlastností. „*Pociťuji, že jsem více trpělivá k dětem. Jelikož jsou jedinci s PAS velice senzitivní, zjistila jsem, že když spěcháme např. na výlet a já budu vnitřně nervózní, dotyční to ze mě vycítí a na just to půjde pomalu. Proto jsem se naučila i v takových situacích zachovat klid, jsem trpělivá a výsledek je efektivnější,*“ zmiňuje informantka A. Komunikační partnerka B došla skrze dobrovolnictví u této cílové skupiny i k poznání sebe samé. „*Hodně se člověk dozví i o sobě, jak funguje v těžkých situacích (např. záchvaty dítěte), myslím si, že to připraví člověka i do budoucího života s vlastními dětmi.*“

Mnohé ze zúčastněných žen uvádí, že se dobrovolnictví velkou měrou podílelo i na změně jejich životních hodnot. Dobrovolnice A to shrnuje takto: „*Tím, že je to někdy fakt*

náročný, dost mi to pomáhá utříbit si svoje hodnoty. Myslím, že díky tomu si vážím zdraví a každé maličkosti, které všichni berou jako samozřejmost.“ Obdobný pohled zaujímá i komunikační partnerka F, která říká: *„Určitě mi to dává nadhled na důležitý hodnoty v životě, díky tomu si uvědomuju banalitu některých problémů, které nastávají...“*

Zkušenosti s osobami s touto diagnózou napomohly u dobrovolnice C i ke změně názoru a přístupu k této cílové skupině. Žena E díky tomu, že se sama stala jednou z dobrovolnic, pak změnila celkově názor na komunitu dobrovolníků a dobrovolnictví obecně.

Pro komunikační partnerky je mimo jiné jedním z hlavních důvodů, proč se dobrovolnictví u jedinců s PAS věnují, zejména získání pocitu štěstí a radosti, který jim samotná činnost přináší. *„Baví mě, když se mi podaří na dítě navázat a vykouzlit mu aspoň úsměv na tváři,“* sděluje informantka A. Některým z nich zapojení do dobrovolnického programu přineslo i nová přátelství.

Tabulka 8: Negativa a úskalí dobrovolnické činnosti u jedinců s PAS

Informant	psychická náročnost	fyzická náročnost	nebezpečí	čas	rodiče dítěte
A	X		X		
B	X				
C			X		
D	X	X		X	X
E				X	
F	X	X			

Zdroj: Vlastní výzkum, 2019.

Tabulka 8 prezentuje jaká negativa či úskalí vnímají komunikační partnerky v rámci dobrovolnické činnosti u jedinců s PAS.

Z výpovědí informantek je patrné, že dobrovolnictví má i své stinné stránky. Dle zapojených dobrovolnic jsou v rámci výkonu dobrovolnické činnosti u této cílové skupiny kladeny zvýšené nároky především na psychiku každého dobrovolníka. Informantka A uvádí: *„Bere mi energii, někdy jsem hodně vycuclá a pak nad případem přemýšlím i doma, takže mi to někdy leze do soukromí...“* Dle dobrovolnice D musí být ten, kdo se věnuje osobám s PAS, i zvýšeně pozorný. Sama říká: *„Člověk musí být pořád ve střehu, protože děti kolikrát zareagují neadekvátně a může se něco stát, takže je to celkem náročný...“* Zmiňována byla i hrozba nebezpečí. *„Nikdy nejde předvídat, co se*

stane. *Může přijít maličkost, která se té osobě nelíbí a je problém, klient dostane záchvat, a může si ublížit nebo i někomu jinému, aniž by chtěl...*“ vysvětluje jedna ze zúčastněných.

Některé komunikační partnerky zmiňují, že jim věnování se klientovi s poruchou autistického spektra bere mimo psychických sil i síly fyzické. *„V tu chvíli určitě fyzickou i psychickou energii, která se mi ovšem vrací hned po skončení... teda ta psychická, tu fyzickou musím dospat“*, sděluje informantka F.

K zajímavému zjištění došla informantka D, která uvádí, že někdy může být negativním článkem při výkonu dobrovolnické činnosti i samotný rodič klienta. *„Někdy je vazba mezi rodičem nebo spíš matkou a dítětem tak silná, že matka má problém nechat dítě čistě v mé péči. Stává se mi, že nás matka během činnosti několikrát vyhledá a kontaktuje dítě, i když vůbec není potřeba. Dítě to kolikrát spíše rozhodí v tom, co spolu děláme.“*

Ojediněle bývá negativně vnímána i časová náročnost, jedné z informantek vadí především čas, který jí zabere dojíždění do dané organizace.

Tabulka 9: Překvapující momenty v rámci dobrovolnické činnosti u jedinců s PAS

Informant	fyzický kontakt	oční kontakt	projevy chování	denní činnosti	odlišnost projevů v rámci PAS
A	X	X	X	X	
B				X	X
C	X	X			
D	X		X		
E	-	-	-	-	-
F	X		X		X

Zdroj: Vlastní výzkum, 2019.

Tabulka 9 představuje překvapující momenty týkající se výkonu dobrovolnictví u jedinců s PAS.

S výjimkou jedné z informantek přispěla dobrovolnická činnost u jedinců s PAS u všech účastnic výzkumu ke změně pohledu a vyvrácení mýtů ohledně lidí s poruchami autistického spektra. Mnohé předpokládaly, že tyto osoby nevyhledávají fyzický kontakt či je jim dokonce nepříjemný. Na základě osobních setkání však měly možnost se přesvědčit o opaku. Informantka D konkrétně uvádí: *„Kolikrát ke mně přijde holčička či*

kluk jiného dobrovolníka a obejmě mě, tohle mě umí překvapit.“ Ostatní zmiňují mimo jiné i navazování očního kontaktu.

Další informantky rovněž poukazují na odlišnost projevů u dané cílové skupiny. *„Moc jsem toho ze začátku nevěděla, a tak mě překvapila velká odlišnost projevů třeba i u stejného postižení, ale u jiných jedinců,*“ uvádí žena B. Překvapivá byla pro některé z nich i rozmanitost projevů chování u jedinců se stejnou diagnózou a agresivní projevy chování. Pro informantku F bylo naopak velkým překvapením v pozitivním slova smyslu, když se setkala u svého klienta s náznaky empatie. Dobrovolnici D zase příjemně překvapila spolupráce chlapce s PAS s běžným dítětem na dětském hřišti. Jiné komunikační partnerky uvádějí, že pro ně byla zarážející některá specifika v rámci běžných denních činností u této skupiny lidí. Informantka B uvádí: *„Zaskočilo mě stravování některých klientů, na jednom pobytu mi přišlo, že skoro každé dítě tam mělo problémy se stravou, ty děti, které neměly, byly opravdu výjimky. Vzpomínám si, že u jedné dívky trvalo půl hodiny, než jsem do ní dostala zrnko rýže, měla totiž velké záchvaty, vztekala se. Potom taky stravování podle barev nebo rozdělování stravy do mističek.*“ Jednu ze zúčastněných překvapilo, že někteří jedinci nezvládají sebeobsluhu a je tedy třeba jim i v této oblasti pomoci.

Tabulka 10: Okolnosti výběru oboru studia a povolání

Informant	rodiče	životní události	zájem o problematiku zdravotního postižení	vlastní iniciativa, zájem o pomáhající profese
A	X	X	X	
B			X	X
C			X	
D	X			X
E				X
F			X	

Zdroj: Vlastní výzkum, 2019.

Tabulka 10 zachycuje, co ovlivnilo informantky při volbě studijního oboru či povolání.

Na volbě studijního oboru či profesního zaměření se u zúčastněných žen podílelo hned několik faktorů. Vzhledem k tomu, že všechny informantky jsou součástí či se zatím připravují na výkon pomáhajících profesí, zmiňovaly, že k výběru povolání či studijního oboru přispěl zejména čistě zvýšený zájem o pomáhající profese či konkrétně

o problematiku zdravotního postižení. Volba studijního oboru či zaměstnání tak byla především jejich vlastní iniciativou.

U některých z dotazovaných pak byl patrný i vliv jejich rodičů. „*Asi to pramení z výchovy nebo prostě přístupu rodičů k lidem. Mamka dělala zdravotní sestru a taťka vychovatele,*“ říká žena D. Jedna z nich byla dokonce zapojována do dobrovolnických aktivit svého otce již od útlého věku, a tak se rozhodla vydat se tímto směrem i v rámci svého studia. Výrazný vliv měla u dobrovolnice A i smutná událost, smrt její babičky, která ji definitivně přiměla ke studiu na vysoké škole humanitního zaměření.

Tabulka 11: Vliv zkušeností z dobrovolnické činnosti u jedinců s PAS v rámci studia a zaměstnání

Informant	interpersonální dovednosti	praktické zkušenosti a dovednosti	studijní zaměření	změna pracovního zaměření	zájem o problematiku PAS
A	X				
B		X	X		
C		X			
D	X			X	
E					X
F		X	X		

Zdroj: Vlastní výzkum, 2019.

Tabulka 11 shrnuje, jaký vliv mají zkušenosti získané v rámci dobrovolnické činnosti u jedinců s PAS na průběh studia (případně volbu studijního oboru) či na volbu a výkon povolání.

Z výsledků vyplývá, že zapojení do dobrovolnických aktivit u dané cílové skupiny u zúčastněných žen přispělo zejména k rozvoji praktických zkušeností a dovedností, ale i interpersonálních dovedností, které dále uplatňují jak v rámci svého studia, tak ve svém zaměstnání. „*Získala jsem mnoho zkušeností, jak pracovat s těmito lidmi. Hodně mi to pak pomohlo na praxích v tom, že jsem se nebála žádné praxe, věděla jsem do čeho jdu, jak s nimi můžu a mám jednat, abych jim nějak neublížila,*“ objasňuje dobrovolnice B.

Mimo získání praktických dovedností pocítují některé komunikační partnerky i zlepšení jejich interpersonálních dovedností. U informantky A došlo díky zapojení do dobrovolnických aktivit u jedinců s PAS konkrétně k nárůstu trpělivosti, kterou nyní

uplatňuje ve svém zaměstnání jako učitelka mateřské školy. Uvádí: „*Určitě cítím, že jsem víc trpělivá k dětem. Jelikož jsou jedinci s PAS hodně citliví, zjistila jsem, že i když spěcháme např. na výlet a budu vnitřně nervózní, dotyční to ze mě vycítí a jako na just to půjde pomalu. Proto jsem se naučila i v takových situacích zachovat klid, jsem trpělivá a výsledek je efektivnější.*“ Komunikační partnerka D také hovoří o rozvoji komunikačních schopností a zodpovědnosti. „*Naučila jsem se s nimi jednat, chovat se přirozeně, a to mi pomohlo i při komunikaci s klienty v práci. Navíc mě to naučilo i zodpovědnosti, bez které to v práci nejde.*“

Dobrovolnice B a F dokonce jejich zkušenosti získané během výkonu dobrovolnictví u této cílové skupiny vedlo k započítání bakalářského studia speciální pedagogiky. „*Vlastně díky dobrovolnictví jsem si dodělala bakaláře ze speciální pedagogiky, kvůli tomu, že jsem si chtěla doplnit teoretické vzdělání v oboru. A díky tomu, že už jsem měla nějaké zkušenosti, líp se mi všechny ty informace propojily,*“ uvádí informantka F.

U jedné ze zapojených žen dobrovolnická činnost podnítila zájem o problematiku poruch autistického spektra, na kterou se nyní v rámci svého studia speciální pedagogiky více zaměřuje. Komunikační partnerce D se dokonce věnování se jedincům s PAS zalíbilo natolik, že začala uvažovat o změně zaměstnání, ráda by pracovala v některé z organizací věnující se těmto lidem.

10 Diskuze

Předkládaný výzkum se zabývá zkušenostmi dobrovolnic, které se věnují jedincům s PAS. Pozornost byla věnována nejenom jejich vlastním zkušenostem, ale i okolnostem (jako je např. příprava a podpora ze strany organizace) souvisejících s výkonem dobrovolnické činnosti u osob s poruchami autistického spektra. Dále byl zjišťován i přesah těchto zkušeností a jejich vliv v rámci studia (případně při volbě studijního oboru), tak na výkon povolání či na jeho výběr.

Ukazuje se, že se zúčastněné ženy zpravidla zapojují do vícero dobrovolnických aktivit napříč různými organizacemi. Cesta k dobrovolnictví u jedinců s PAS vedla u některých z nich přes výkon dobrovolnické činnosti u jiných cílových skupiny. Mnohé komunikační partnerky přivedla na myšlenku stát se dobrovolnicí účast na náborové akci na střední či vysoké škole. Tento způsob získávání nových dobrovolníků považují i Tošner se Sozanskou (2006) za jeden z neúčinnějších. Na základě vlastních zkušeností však musím říci, že významný vliv zde mohou mít i vrstevníci, kteří často sdílejí s ostatními své zážitky a zkušenosti z dobrovolnické činnosti, a tím přímo i nepřímo motivují své kamarády k tomu, aby si vyzkoušeli dobrovolnictví na vlastní kůži. Zprostředkované zkušenosti však mohou být cenné nejenom na samotném počátku dobrovolnické dráhy, začínající dobrovolníci z nich však mohou těžit i v průběhu vlastní dobrovolnické činnosti. Jedním z hlavních impulzů, který přivedl zúčastněné ženy k dobrovolnictví u osob s poruchami autistického spektra, bylo především osobní setkání s jedincem s PAS a absolvování povinné studijní praxe v rámci organizace věnující se této cílové skupině. Mnohým z nich se spolupráce s těmito lidmi natolik zalíbila, že se rozhodly v ní i nadále pokračovat, a to v rámci dobrovolnických aktivit. Dle výpovědí některých z nich je dobrovolnictví „návykové“ a pokud s ním člověk jednou začne, nemůže přestat.

Příprava potencionálních dobrovolníků na výkon dobrovolnické činnosti u jedinců s poruchami autistického spektra není jednotná, což dokazují i zkušenosti jednotlivých komunikačních partnerek. Před zahájením dobrovolnických aktivit se informantky zpravidla účastnily schůzky s koordinátorkou dobrovolníků, kde jim byly předány základní informace. Z výpovědí žen je však patrné, že nepovažovaly tento způsob přípravy za dostačující. Chyběly jim jak věcné informace o daných klientech, tak i obecné informace týkající se jejich možných agresivních projevů, kterých se účastnice obávaly asi nejvíce. Z výzkumů tedy vyplývá, že by dané ženy uvítaly zkvalitnění dobrovolnické

přípravy, která by mohla alespoň částečně eliminovat jejich počáteční obavy a nejistotu. Vzhledem k tomu, že není dostupná žádná jednotná metodika dobrovolnictví u jedinců s poruchami autistického spektra, nemá příprava dobrovolníků jasná pravidla. Z pohledu Friče a Pospíšilové (2010) by měla být součástí dobrého dobrovolnického programu metodika pro výběr, výcvik, supervizi a evaluaci dobrovolníků. Možným řešením by tak mohlo být vypracování jednotné metodiky pro dobrovolnictví u osob s PAS (jako je tomu u jiných dobrovolnických programů – např. program Pět P), podle které by se jednotlivé organizace mohly řídit nejen při přípravě dobrovolníků. Slabý management dobrovolníků totiž bývá jednou z hlavních příčin ztráty dobrovolníků (Brudney, Meijs, 2009). Brudney a Meijs (2009) a Yanay, Yanay (2008) vyvrací, že za ukončením dobrovolnické činnosti stojí, jak by se mohlo zdát, pokles zájmu dobrovolníků. Jak uvádí Yanay a Yanay (2008) jde spíše od rozpor mezi očekáváním a vlastními zkušenosti.

Z mého pohledu by měla být brána v potaz nejenom očekávání dobrovolníků, ale stejně tak i jejich potřeby, a to nejenom ty vyřčené. Hawkins a Shohet (2004) hovoří v této souvislosti o potřebě pomáhajícího, tedy o potřebě být oblíbený a oceňovaný. U osob s poruchami autistického spektra to však může být leckdy problematické. Mnozí klienti totiž nenaplnují svým chováním tyto potřeby. Budoucí dobrovolníci by tak měli být i na tuto možnost připraveni. Může totiž nastat situace, kdy klienti neprojeví svému dobrovolníkovi vděk, náklonnost, budou s ním nespokojeni, nebudou s ním spolupracovat či ho mohou zcela odmítat, což může vést k narušení vnímání sebe samého jako dobrého člověka, dodává Hawkins a Shohet (2004). V tomto ohledu má pak důležitou roli psychohygienu (např. v podobě supervize), která by měla pomoci zpracovat dobrovolníkům tyto zkušenosti, a tím předcházet rozvoji syndromu vyhoření a v konečném důsledku i ukončení dobrovolnické činnosti.

Co se týká první výzkumné otázky zjišťující zkušenosti dobrovolníků s dobrovolnickou činností u jedinců s PAS, z výpovědí informantek je patrné, že jim dobrovolnictví přináší více pozitiv než negativ. Dle Šul'ové (2015) přispívá dobrovolnictví k rozvoji sociálních, komunikačních, intelektuálních, ale i praktických a organizačních dovedností, což podporují i závěry tohoto výzkumu. Skrze výkon dobrovolnické činnosti však může dojít i k sebepoznání (Šul'ová, 2015), což zmiňuje i jedna z účastnic výzkumu. V souvislosti s dobrovolnickou činností hovořily komunikační partnerky často i o uvědomění si

a přehodnocení životních hodnot a změně vztahu k dané skupině lidí. Šul'ová (2015) k tomu dodává, že tím mohou v konečném důsledku ovlivňovat i své okolí.

Z výsledků výzkumu dále vyplývá, že i přesto, že se povědomí o poruchách autistického spektra stále rozšiřuje, nadále přetrvávají určité stereotypy. Jak ukazuje i studie John, Knott a Harvey (2017), lidé mají často zkreslené představy o chování a sociální interakci lidí s touto diagnózou, jako např. že tito jedinci nenavazují oční ani fyzický kontakt nebo že každý z nich má sklon k agresi. Závěry této práce dané zjištění víceméně potvrzují. Pro mnohé z nich bylo překvapivé, když viděly, že někteří jedinci s PAS dokáží navázat oční kontakt či sami od sebe iniciují fyzický kontakt. Ačkoliv téma agrese zaznělo v odpovědi informantek několikrát, neměly tendenci agresivní projevy paušalizovat na všechny jedince s PAS. Nezastíraly však, že v nich vzbuzují strach. Myslím si, že by obavy dobrovolníků (zejména těch začínajících) neměly být podceňovány, a měl by jim být věnován prostor zvláště při přípravě na výkon dobrovolnické činnosti. Budoucím dobrovolníkům by měly být podány informace o tom, jaké situace mohou nastat, jak jim případně předcházet a pokud by už nastaly, jakým způsobem je lze co možná nejlépe zvládnout.

Druhá výzkumná otázka se zaměřovala na vliv výkonu dobrovolnické činnosti na volbu studijního oboru na vysoké škole, studium samotné a profesní život. Dle výpovědí informantek je patrné, že na výběru jejich studijního zaměření či zaměstnání se podílelo hned několik faktorů, přičemž nejvýraznější z nich je zvýšený zájem o pomáhající profese a o problematiku zdravotního postižení. Přestože u některých zúčastněných žen bylo zapojení do dobrovolnických aktivit u jedinců s PAS jedním z hlavních impulzů pro započítí studia speciální pedagogiky na vysoké škole, nelze toto zjištění zobecňovat. V rámci volby povolání však nemělo dobrovolnictví větší význam. Jelikož jsou ale některé z žen studentkami vysoké školy, otázkou zůstává, kam budou jejich kroky směřovat po skončení vysoké školy a jakou roli budou hrát zkušenosti z dobrovolnické činnosti u této cílové skupiny při výběru budoucího povolání. Ačkoliv neměl výkon dobrovolnické činnosti u mnohých komunikačních partnerek jednoznačnou spojitost s volbou studijního oboru a profesního zaměření, jsou pro ně získané zkušenosti a dovednosti velmi užitečné a dobře uplatnitelné jak v rámci studia, tak v zaměstnání. Dané zjištění nachází podporu i v příspěvku Hladké (2008), která poukazuje na využitelnost nových zkušeností a schopností při studiu a v pracovním procesu. Autorka

rovněž hovoří i o možnostech seberozvoje v rámci dobrovolnictví, což potvrzují i výpovědi zúčastněných žen.

V rámci diskuze je rovněž potřeba se zmínit i o úskalích předkládaného výzkumu. Přestože přináší kvalitativní přístup k výzkumu mnoho výhod, má i své stinné stránky. V souladu s tvrzením Švaříčka a Šedové (2014) jsou interpretace dat subjektivní záležitostí každého výzkumníka, z toho důvodu se v nich mohou projevit jisté nepřesnosti vycházející z jeho zaujatosti. Výsledky výzkumu však mohou být ovlivněny i způsobem výběru výzkumného souboru a jeho velikostí. Vzhledem k tomu, že se jednalo o prostý záměrný výběr, lze tedy předpokládat, že se do výzkumu hlásili ti, kteří chtěli výzkumníkovi pomoci a ti, kteří mají s dobrovolnictvím u jedinců s PAS spíše dobré zkušenosti, a proto se mu i nadále věnují. Nicméně i zkušenosti těch, kteří měli s dobrovolnictvím u jedinců s PAS negativní zkušenosti a u dobrovolnictví nezůstali, by mohly být pro tuto práci přínosné, stejně tak jako zapojení opačného pohlaví do výzkumu (mužů dobrovolníků, kterých je v dané oblasti v porovnání s ženami méně).

Dalším mínusem daného výzkumného šetření je i nemožnost zobecnění vzniklých závěrů. Závěry výzkumu by však mohly poskytnout cenné informace zájemcům o dobrovolnickou činnost u jedinců s PAS a současně poskytnout zpětnou vazbu daným organizacím. Tato práce by také mohla být prvotním vzhledem do dané problematiky a stát se podkladem pro další (možno i kvantitativní) výzkumná šetření. Výsledky výzkumů by pak mohly přispět k rozvoji managementu dobrovolnictví u jedinců s poruchami autistického spektra a potažmo k celkovému zkvalitnění výkonu dobrovolnické činnosti.

ZÁVĚR

Předkládaný výzkum měl za cíl zmapovat zkušenosti dobrovolníků se zapojením do dobrovolnických aktivit pro jedince s poruchami autistického spektra. Prostor byl věnován nejen specifikům výkonu dobrovolnické činnosti, ale i přípravě dobrovolníků a jejich podpoře v průběhu činnosti ze strany organizace. Navíc byl zjišťován i přesah těchto zkušeností do studia (případně volby studijního oboru), profesní orientace a výkonu povolání.

Z výzkumu vyplývá, že zúčastněné ženy si z výkonu dobrovolnické činnosti odnáší více pozitivních než negativních zkušeností. Dobrovolnictví představuje pro mnoho z nich zdroj radosti, zábavy a odreagování. Za další důležitý přínos dotyčné považují kultivaci jejich vlastní osobnosti, získání spousty cenných zkušeností a osvojení nových dovedností, některé hovořily i o změně osobnostních vlastností a sebepoznání. Mnohé dospěly na základě věnování se jedincům s PAS i k přehodnocení životních hodnot a získaly určitý nadhled. Dobrovolnictví jim napomohlo k tomu, aby se více zaměřovaly na pozitivní stránky života. Věnování se osobám s poruchami autistického spektra přispělo u zapojených dobrovolnic také ke změně pohledu na tuto skupinu lidí. Díky osobní zkušenosti s těmito jedinci došlo i u některých z nich k vyvrácení častých stereotypů o lidech s touto diagnózou, které u nich převládaly (navazování očního a fyzického kontaktu, výskyt agresivních projevů chování u všech jedinců s PAS).

Z výpovědi žen je patrné, že příprava na dobrovolnickou činnost probíhá různými způsoby. Informantky se před započítím své dobrovolnické činnosti zpravidla účastnily schůzky s koordinátorem, kde jim byly sděleny základní informace o dobrovolnické činnosti a o klientovi, kterému se budou věnovat. Z pohledu některých z nich však nebyla tato forma přípravy dostačující, sdělené informace nebyly dostatečně podrobné a někdy ani neodpovídaly skutečnosti. Jiné z nich pak absolvovaly výcvik dobrovolníků, který byl v tomto případě pořádán organizacemi zaměřující se nejenom na jedince s PAS, ale např. i na jiné osoby s mentálním a kombinovaným postižením. Ten hodnotily na rozdíl od předchozího způsobu vesměs pozitivně.

Závěry výzkumu dále ukazují, že jednotlivé organizace zúčastněným ženám nabízejí podporu v průběhu jejich dobrovolnických aktivit. Mají možnost účasti na supervizi, mohou si sjednat konzultaci s koordinátorem dobrovolníků. Své zážitky a zkušenosti

mohou sdílet i na společných setkání s dobrovolníky, jež některé organizací pořádají. Zmiňovaná byla i úhrada nákladů spojená s výkonem dobrovolnické činnosti a možnost dalšího vzdělávání v rámci odborných kurzů a seminářů.

Při volbě studijního oboru na vysoké škole a výběru zaměstnání hrálo u informantek roli zpravidla více proměnných. Význačný byl zájem o pomáhající profese, u některých z nich pak i o problematiku zdravotního postižení. Jak ale ukazují výsledky výzkumu, zapojení do dobrovolnických aktivit u jedinců s PAS může být při výběru studijního zaměření i klíčové. Některé ze zúčastněných přiměly k zahájení studia speciální pedagogiky právě zkušenosti s jedinci s poruchami autistického spektra získané v rámci některého z dobrovolnických programů. Výsledky výzkumu navíc dokládají, že dotyčné ženy často využívají nabyté zkušenosti a nové dovednosti zejména v rámci studia či při výkonu své profese.

Předkládaná bakalářská práce přibližuje pohled dobrovolníků na dobrovolnictví u jedinců s poruchami autistického spektra a jeho přesah do osobního a profesního života. Výsledky naznačují, že bezplatné věnování volného času této skupině lidí přináší dobrovolníkům bezesporu mnoho pozitiv. Nicméně se ukazuje, že v oblasti managementu dobrovolnictví mají organizace podporující osoby s PAS určité rezervy. Závěry daného výzkumu by tak mohly sloužit jako informační materiál pro ty, kteří uvažují o zapojení do některého z dobrovolnických programů, ale také jako zpětná vazba organizacím, které je poskytují. Zároveň by mohly podpořit výzkumný zájem o oblast managementu dobrovolnictví u jedinců s PAS, zejména o přípravu budoucích dobrovolníků, a celkově tak přispět k jejímu případnému zkvalitnění.

Seznam literatury a zdrojů

- ATTWOOD, T., 2005. *Aspergerův syndrom*. Praha: Portál, 204 s. ISBN: 80-7178-979-8.
- BAZALOVÁ, B., 2014. *Dítě s mentálním postižením a podpora jeho vývoje*. Praha: Portál, 183 s. ISBN 978-80-262-0693-4.
- BAZALOVÁ, B., 2011. *Poruchy autistického spektra: teorie, výzkum, zahraniční zkušenosti*. Brno: Masarykova univerzita. 247 s. ISBN 978-80-210-5781-4.
- BEYER, J., GAMMELTOFT, L., 2006. *Autismus a hra: příprava herních aktivit pro děti s autismem*. Praha: Portál. 98 s. ISBN 80-7367-157-3.
- BROZMANOVÁ GREGOROVÁ, A., MARČEK, E., MRAČKOVÁ, A., 2009. *Analýza dobrovolnictva na Slovensku* [online]. Banská Bystrica: PDCS, o. z [cit. 2018-03-10]. Panet. Dostupné z:
http://dobrovolnictvo.sk/_subory/PDCS_Analyza_dobrovolnictva_SK.pdf
- BRUDNEY, J.L., MEIJS, L.C.P.M, 2009. 'It Ain't Natural: Toward a New (Natural) Resource Conceptualization for Volunteer Management'. *Nonprofit and Voluntary Sector Quarterly*. 38(4), 564–581, doi: 10.1177/0899764009333828.
- BRUMOVSKÁ, T., SEIDLOVÁ MÁLKOVÁ, G., 2010. *Mentoring*. Praha: Portál. 150 s. ISBN 978-80-7367-772-5.
- BŘÍZOVÁ, B., 2007. *Dobrovolnictví — studijní opora* [online]. České Budějovice: Jihočeská univerzita [cit. 2018-10-15]. Dostupné z <http://www.zsf.jcu.cz/cs/katedra/katedra-pravnich-oboru-rizeni-a-ekonomiky/import/czv/studijni-materialy-dokumenty/dobrovolnictvi>
- Břízová, B., 2018. *Manuál dobrovolnického mentoringového programu Pět P/BBBS*. Horní Benešov: Mgr. Bc Hana Hudáková Dis. 73 s. ISBN 978-80-906352-1-0.
- BŘÍZOVÁ, B., KOUBOVÁ, Š., 2008. Význam výcviku dobrovolníků ve zdravotně sociální sféře. *Kontakt*. 10(1), 125-132. ISSN 1212-4117.
- ČADILOVÁ, V. ŽAMPACHOVÁ, Z., 2008. *Strukturované učení*. Praha: Portál. 408 s. ISBN 978- 80-7367-475-5.

- ČADILOVÁ, V. et al., 2007. *Agrese u lidí s mentální retardací a s autismem*. Praha: Portál. 243 s. ISBN 978-80-7367-319-2.
- ČERNOCHOVÁ, B. et al., 2016. Výzkum motivace studentů a zaměstnanců UP k formálnímu dobrovolnictví v sociálních službách. In: MATULAYOVÁ, T., JURNÍČKOVÁ, P., DOLEŽEL, J. et al. *Motivace k dobrovolnictví*. Olomouc: Univerzita Palackého v Olomouci. s. 61-73. ISBN 978-80-244-5110-7.
- ČEŠKOVÁ, H., 2013. *Strategie komunikace mezi dobrovolníkem a dobrovolnickým centrem*. Olomouc. Bakalářská práce. PF UPOL.
- DEKKER, P., HALMAN, L., 2003. Volunteering and values. In: DEKKER, P., HALMAN, L. (eds.). *The Values of Volunteering. Cross – Cultural Perspectives*. New York: Kluwer Academic/Plenum Publishers, p. 1-17. ISBN 978-0306478543.
- FERJENČÍK, J., 2010. *Úvod do metodologie psychologického výzkumu*. 2. vydání. Praha: Portál. ISBN 978-80-7367-815-9.
- FRIČ, P., POSPÍŠILOVÁ, T., 2010. *Vzorce a hodnoty dobrovolnictví v české společnosti na začátku 21. století*. Praha: Agnes. 263 s. ISBN 978-80-903696-8-9.
- GILLBERG, CH., PEETERS, T., 2008. *Autismus: zdravotní a výchovné aspekty*. 3. vydání. Praha: Portál. 122 s. ISBN 978-80-7367-498-4.
- GOVAART, M. et al., 2001. *Volunteering Worldwide*. Utrecht: Netherlands Institute of Care and Welfare. 276 p. ISBN 90-5050-832-4.
- GULOVÁ, L., 2011. *Sociální práce: pro pedagogické obory*. Praha: Grada. 208 s. ISBN 978-80-247-3379-1.
- HAWKINS, P., SHOHET, R., 2016. *Supervize v pomáhajících profesích*. 2. vydání. Praha: Portál, 208 s. ISBN 978-80-262-0987-4.
- HOLÁ, D., 2018. *Dobrovolník pro dítě s PAS je vzácný, snažíme se to změnit*. [online]. ATYP Magazín. [cit. 2019-03-01]. Dostupné z: <http://www.atypmagazin.cz/2018/09/08/dobrovolnik-pro-dite-s-pas-je-vzacny-snazime-se-to-zmenit/>

HOWLIN, P., 2005. *Autismus u dospívajících a dospělých*. Praha: Portál. 295 s. ISBN 978-80-7367-499-1.

HENDL, J., 2016. *Kvalitativní výzkum*. Praha: Portál. 440 s. ISBN 978-80-262-0982-9.

HESTIA, 2013. Legislativa dobrovolnictví – výňatky ze zákona o dobrovolné službě [online]. [cit. 2018-12-10]. Dostupné z: <http://www.hest.cz/cz/pro-organizace/legislativa-dobrovolnictvi>

HLADKÁ, M., 2008. Význam dobrovolnictví jako specifického lidského zdroje. In: *Aktuální otázky sociální politiky 2008 – teorie a praxe* [online]. Pardubice: Univerzita Pardubice, s. 20-27 [cit. 2017-07-06]. Dostupné z: https://dk.upce.cz/bitstream/handle/10195/38561/HladkaM_VyznamDobrovolnictvi_2008.pdf?sequence=1&i sAllowed=y

HRDLIČKA, M., 2014a. Historický vývoj, koncepce, terminologie. In: HRDLIČKA, M., KOMÁREK, V. (eds.). *Dětský autismus*. Praha: Portál. s. 11-16. ISBN 978-80-262-0686-6.

HRDLIČKA, M., 2014b. Klinický obraz dětského autismu. In: HRDLIČKA, M., KOMÁREK, V. (eds.). *Dětský autismus*. Praha: Portál. s. 34-44. ISBN 978-80-262-0686-6.

HRDLIČKA, M., 2014c. Diferenciální diagnostika pervazivních vývojových poruch z pohledu psychiatra. In: HRDLIČKA, M., KOMÁREK, V. (eds.). *Dětský autismus*. Praha: Portál. s. 48-59. ISBN 978-80-262-0686-6.

JELÍNKOVÁ, M., 2008. *Vzdělávání a výchova dětí s autismem*. Praha: Univerzita Karlova. 188 s. ISBN 978-80-7290-383-2.

JELÍNKOVÁ, M., 2010. *Autismus – pervazivní vývojové poruchy*. Praha: Autistik.

JOHN, R. P., KNOTT, F. J., HARVEY, K. N., 2018. Myths about autism: An exploratory study using focus groups. *Autism*. 22(7), 845–854. doi: 10.1177/1362361317714990.

KOZLOVÁ, L., 2005. *Sociální služby*. Praha: Triton. 79 s. ISBN 80-7254-662-7.

KŘIVOHLAVÝ, J., 1998. *Jak neztratit nadšení*. Praha: Grada. 131 s. ISBN 80-7169-551-3.

KROPÁČKOVÁ, J. 2003. Kde se berou dobrovolníci? In: *Průvodce dobrovolnictvím pro neziskové organizace*. Praha: HESTIA. 30 s.

LAGHI, F. et al., 2018. What Does the Intention to be a Volunteer for a Student with Autism Predict? The Role of Cognitive Brain Types and Emotion and Behavior Characteristics. *Psicología Educativa*. 24(1), 26-30, doi: 10.5093/psed2018a7.

LAW, B. M. F., SHEK, D. T. L., 2009. Family influence on volunteering intention and behavior among chinese adolescents in Hong Kong. *Adolescence*. 175 (44), 665-83. ISSN 00018449.

LEE, Y., BRUDNEY, J., 2012. Participation in formal and informal volunteering: Implications for volunteer recruitment. *Nonprofit Management and Leadership*. 23(2), 159-180, doi: 10.1002/nml.21060.

LEWIS, M., 2007. *Child and Adolescent Psychiatry: A Comprehensive Textbook*. Baltimore: Williams and Wilkins. 1088 p. ISBN 978-0781762144.

MATOUŠEK, O., 2016. *Slovník sociální práce*. 3. vydání. Praha: Portál. 288 s. ISBN 978-80-262-1154-9

MATOUŠEK, O., 2012. *Metody a řízení sociální práce*. Praha: Portál. 384 s. ISBN 978-80-262-0232-5.

MATULAYOVÁ, T., 2016. Teoretická východiska zkoumání motivace dobrovolnictví. In: MATULAYOVÁ, T., JURNÍČKOVÁ, P., DOLEŽEL, J. et al. *Motivace k dobrovolnictví*. Olomouc: Univerzita Palackého v Olomouci. s. 9-15. ISBN 978-80-244-5110-7.

MEIER, S., STUTZER, A., 2008. Is Volunteering Rewarding in Itself?. *Economica*. 75(279), 39-59, doi:10.1111/j.1468-0335.2007.00597.x.

Mezinárodní statistická klasifikace nemocí a přidružených zdravotních problémů: MKN-10: desátá revize: aktualizovaná verze k 1. 1. 2018. Praha: Bomton Agency. 860 s. ISBN 978-80-7472-168-7.

MICHALÍK, J., 2011. *Zdravotní postižení a pomáhající profese*. Praha: Portál, 511 s. ISBN 978-80-7367-859-3.

MIOVSKÝ, M., 2006. *Kvalitativní přístup a metody v psychologickém výzkumu*. Praha: Grada. 332 s. ISBN 80-247-1362-4.

MUSICK, M. A., WILSON, J., 2008. *Volunteers: A Social Profile* [online]. Bloomington: Indiana University Press. 667 s. [cit. 2019-1-20]. ISBN 9780253349293. Dostupné z : <https://books.google.cz/books?id=u8Tabf5HcRcC&printsec=frontcover&dq=Volunteers:+A+Social+Profile&hl=cs&sa=X&ved=0ahUKEwifhvuM8JgAhUQ66QKHUbuC2YQ6AEIKTAA#v=onepage&q=Volunteers%3A%20A%20Social%20Profile&f=false>

MÜLLEROVÁ, M. et al., 2011. *Dobrovolníci pro kulturu*. Praha: Česká kancelář programu Culture. 128 s. ISBN 978-80-7008-268-3.

NOVOTNÝ, M., 2003. *Dobrovolnictví středoškoláků*. Praha: Hestia, 40 s. ISBN 80-239-0748-4.

NOVOTNÝ, M., STARÁ, I. et al., 2002. *Dobrovolníci v nemocnicích: Metodický manuál pro zdravotnická a sociální zařízení*. 2. vydání. Praha: Hestia. 48 s. ISBN 80-238-8697-5.

PREIßMANN, CH., 2010. *Život s Aspergerovým syndromem*. Praha: Portál. 136 s. ISBN 978-80-7367-688-9.

PRŮCHA, J., WALTEROVÁ, E., MAREŠ, J., 2009. *Pedagogický slovník*. 6. vydání. Praha: Portál. 400 s. ISBN 978-80-7367-647-6.

RUSSA, M.B., MATTHEWS, A.L., OWEN-DESCHRYVER, J.S., 2015. Expanding Supports to Improve the Lives of Families of Children With Autism Spectrum Disorder. *Journal of Positive Behavior Interventions*. 17(2), 95-104, doi: 10.1177/1098300714532134.

SKARUPSKÁ, H., 2010. *Sociální psychologie*. Olomouc: Univerzita Palackého v Olomouci. 68 s. ISBN 978-80-244-2621-1.

SEGAL, J., ROBINSON, L., 2018. *Volunteering and its Surprising Benefits: How Giving to Others Makes You Healthier and Happier*. HelpGuide.org [online]. [cit. 2019-01-29]. Dostupné z: <https://www.helpguide.org/articles/healthy-living/volunteering-and-its-surprising-benefits.htm>

- SENČÍKOVÁ, P., 2013. *Volný čas v rodině dítěte s poruchou autistického spektra*. Brno. Diplomová práce. Pdf MU.
- ŠIK, V., 2004. Dobrovolnictví jako cesta formování mladého člověka. In: *Dobrovolníci, vzdělávání a výchova ve škole i mimo školu*. Kroměříž – město památek UNESCO 17. a 18. května 2004. Praha: UNESCO, HESTIA, Česká rada dětí a mládeže. 90 s.
- ŠORMOVÁ, L., KLÉGROVÁ, A., 2006. *Dobrovolnictví*. Praha: Vzdělávací institut ochrany dětí, o.p.s. 26 s. ISBN 80-86991-68-7.
- ŠUL'OVÁ, M. 2015. *Dobrovol'nictvo ako spôsob seberealizácie mladého človeka*. Ružomberok: VERBUM. 198 s. ISBN 978-80-56- 0308-1.
- ŠVARŤÍČEK, R., ŠEDO VÁ, K., 2014. *Kvalitativní výzkum v pedagogických vědách*. 2. vydání. Praha: Portál. 384 s. ISBN 978-80-262-0644-6.
- THOROVÁ, K., 2008. *Poruchy autistického spektra: včasná diagnóza branou k účinné pomoci: [informační příručka]*. 2. vydání. Praha: APLA. 60 s. ISBN 978-80-254-6339-0.
- THOROVÁ, K., 2006. *Poruchy autistického spektra*. Praha: Portál. 456 s. ISBN 80-7367-091-7.
- TOMICZKOVÁ, R., 2005. *Osobní asistence ve volném čase u jedinců s autismem*. Praha. Diplomová práce. Pdf MU.
- TOŠNER, J., SOZANSKÁ, O., 2006. *Dobrovolníci a metodika práce s nimi v organizacích*. 2. vydání. Praha: Portál. 152 s. ISBN 80-7367-178-6.
- TÝM NÁRODNÍHO INFORMAČNÍHO CENTRA PRO MLÁDEŽ, 2017. *Dobrovolnictví*. Praha: Národní ústav pro vzdělávání. 40 s. ISBN 978-80-7481-197-5.
- UZLOVÁ, I., 2010. *Asistence lidem s postižením a znevýhodněním*. Praha: Portál. 136 s. ISBN: 978-80-7367-764-0.
- VÁGNEROVÁ, M., 2012. *Psychopatologie pro pomáhající profese*. Praha: Portál. 870 s. ISBN 978-80-262-0225-7.

VALENTA, M., MÜLLER, O., 2007. *Psychopedie*. 3. vydání. Praha: Parta. 386 s. ISBN 978-80-7320-137-1.

VERMEULEN, P., 2006. *Autistické myšlení*. Praha: Grada. 130 s. ISBN 978-80-247-1600-8.

VOSMIK, M., BĚLOHLÁVKOVÁ, L., 2010. *Žáci s poruchou autistického spektra*. Praha: Portál. 197 s. ISBN 978-80-7367-687-2.

Výroční zpráva, 2011. [online]. ICOS Český Krumlov, o.s. [cit. 2019-1-20]. Dostupné z: http://icos.krumlov.cz/rs52_doc.php?did=145

WILSON, J., 2000. Volunteering. *Annual Review of Sociology*, 26, 215-240. doi: 10.1146/annurev.soc.26.1.215.

WILSON, J., MUSICK, M., 1999. The Effects of Volunteering on the Volunteer. *Law and Contemporary Problems*. 62(4), 141-168. doi: 10.2307/1192270.

YANAY, G. V., YANAY, N., 2008. The decline of motivation?: From commitment to dropping out of volunteering. *Nonprofit Management and Leadership*. 19(1), 65-78, doi: 10.1002/nml.205.

Zákon č. 198/2002 Sb., o dobrovolnické službě a o změně některých zákonů (zákon o dobrovolnické službě), ve znění pozdějších předpisů, 2002. [online]. [cit. 2019-02-10]. In: *Sbírka zákonů České republiky*, částka 82, s. 4835-4839. ISSN 1211-1244. Dostupné z: <https://www.mvcr.cz/clanek/dobrovolnicka-sluzba-500539.aspx>

Zákon č. 108/2006 Sb., o sociálních službách, 2006. [online]. [cit. 2019-02-10]. In: *Sbírka zákonů České republiky*, částka 37, s. 1257-89. ISSN 1211-1244. Dostupné z: https://www.mpsv.cz/files/clanky/13640/Zakon_o_socialnich_sluzbach-stav_do_30.9._2017.pdf

Seznam tabulek

Tabulka 1: Identifikační údaje o informantech

Tabulka 2: Význam dobrovolnictví

Tabulka 3: Impulz k zapojení do dobrovolnické činnosti

Tabulka 4: Cesta k dobrovolnictví u PAS

Tabulka 5: Příprava na výkon dobrovolnické činnosti u jedinců s PAS

Tabulka 6: Podpora dobrovolníků ze strany organizace

Tabulka 7: Přínosy dobrovolnické činnosti u jedinců s PAS

Tabulka 8: Negativa a úskalí dobrovolnické činnosti u jedinců s PAS

Tabulka 9: Překvapující momenty v rámci dobrovolnické činnosti u jedinců s PAS

Tabulka 10: Okolnosti výběru oboru studia a povolání

Tabulka 11: Vliv zkušeností z dobrovolnické činnosti u jedinců s PAS v rámci studia
a zaměstnání

Seznam příloh

Příloha 1: Seznam otázek k rozhovoru

Příloha 2: Informovaný souhlas

Příloha 1: Seznam otázek k rozhovoru

Věk:

Žena x muž

Délka dobrovolnické praxe:

Zaměstnání/ studium(obor) – ročník:

Zájmy:

- Co pro Vás slovo dobrovolnictví znamená? Co pro Vás znamená být dobrovolníkem?
- Co Vás vedlo k tomu zapojit se do dobrovolnických aktivit?
- Můžete popsat Vaši cestu k tomu stát se dobrovolníkem u jedinců s PAS?
- Jak vypadala příprava na výkon dobrovolnické činnosti? Jak byste přípravu hodnotila? Je něco, co jste při přípravě postrádala?
- V čem Vaše dobrovolnická činnost spočívá a jak je časově náročná?
- Jaké podpory se Vám dostává ze strany organizace v průběhu výkonu dobrovolnické činnosti? Čeho můžete v rámci organizace při výkonu dobrovolnické činnosti využít?
- Co vás na dobrovolnické činnosti u jedinců s PAS baví? Co vám dobrovolnictví dává?
- Co vás naopak nebaví? Co Vám dobrovolnictví bere?
- Myslíte si, že Vás tato dobrovolnická činnost v něčem změnila/ovlivnila? V čem?
- Případně jaký obor na VŠ studujete/jste studovala? Jaká je Vaše profese?
- Co Vás ovlivnilo při výběru oboru studia, případně povolání?
- Jaký vliv měly/ mají zkušenosti získané v rámci dobrovolnické činnosti v průběhu Vaše studia či zaměstnání (příp. při volbě studijního oboru, povolání)?

Příloha 2: Informovaný souhlas

Vážená paní, vážený pane,

obracím se na Vás s prosbou o spolupráci. V současné době vypracovávám závěrečnou práci, v rámci které provádím výzkum, jehož cílem je zmapovat zkušenosti dobrovolníků s dobrovolnickou činností u jedinců s PAS a jejich přesah do osobního a profesního života. Výzkum bude realizován pomocí rozhovorů, u získaných dat bude provedeno otevřené kódování, kdy se analyzovaný text rozdělí na jednotky, kterým bude přidělen určitý kód (označení). Vzniklé kódy pak budou sdruženy do jednotlivých kategorií a následně interpretovány.

Prohlášení

Prohlašuji, že souhlasím s účastí na výše uvedeném výzkumu. Studentka mne informovala o podstatě výzkumu a seznámila mne s cíli, metodami a postupy, které budou při výzkumu používány, stejně jako s výhodami a riziky, které pro mne z účasti na výzkumu vyplývají. Souhlasím s tím, že všechny získané údaje budou anonymně zpracovány a použity pro účely vypracování závěrečné práce studentky.

Měl/a jsem možnost si vše řádně, v klidu a v dostatečně poskytnutém čase zvážit. Měl/a jsem možnost se studentky zeptat na vše pro mne podstatné a potřebné. Na tyto dotazy jsem dostal/a jasnou a srozumitelnou odpověď.

Prohlašuji, že beru na vědomí informace obsažené v tomto informovaném souhlasu a souhlasím se zpracováním osobních a citlivých údajů účastníka výzkumu v rozsahu, způsobem a za účelem specifikovaným v tomto informovaném souhlasu.

Tento informovaný souhlas je vyhotoven ve dvou stejnopisech, každý s platností originálu, z nichž jeden obdrží účastník výzkumu a druhý studentka.

Jména, příjmení a podpis účastníka výzkumu: _____

V _____ dne: _____

Jméno, příjmení a podpis studentky: _____
